

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

Факультет іноземної філології та соціальних комунікацій
Кафедра германської філології

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня «магістр»

Спеціальність 035 «Філологія»
Спеціалізація 035.041 «Германські мови та літератури
(переклад включно), перша – англійська»

***Аналіз перекладацьких трансформацій при перекладі з української
на англійську (на прикладах авторської лексики)***

Допущено до захисту «__» _____ 24 р.

Зав. каф. германської філології ____ канд. філол. наук, доц. Баранова С. В.

Виконала:

студ. групи ПР.м-31

Смолянiнова Валерiя Анатолiївна

Науковий керівник:

канд. філол. наук, проф.

Швачко Світлана Олексіївна

Суми 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ПОНЯТТЯ «ЛІНГВІСТИЧНОЇ ВІДСТАНІ». РОЛЬ ВІДМІННОСТЕЙ МОВ В ПРОЦЕСІ ПЕРЕКЛАДУ	6
1.1. Поняття лінгвістичної відстані та дистантних мов	6
1.2. Порівняльна характеристика української та англійської мов	8
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ	13
2.1. Значення та засади художнього перекладу	13
2.2. Прагнення еквівалентності як джерело перекладацьких трансформацій .	16
2.3. Проблема класифікації перекладацьких трансформацій	18
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ НА ПРИКЛАДІ АНГЛІЙСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ РОМАНА «НЕПРОСТІ»	25
3.1. Загальна характеристика роману «НепрОсті»	25
3.2. Аналіз синтаксичних змін	26
3.3. Аспекти перекладу онімної лексики	29
3.4. Антонімічний переклад як приклад лексичної трансформації	35
3.5. Аспекти перекладу національно специфічної лексики	37
3.5.1. Реалії	38
3.5.2. Діалектизми	42
3.5.3. Міфоніми	44
3.6. Переклад усталених конструкцій як аспект адаптації до цільової мови ..	46
3.7. Вправи на виокремлення та застосування перекладацьких трансформацій	49
ВИСНОВКИ	53
SUMMARY	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	62

ВСТУП

Переклад текстів з однієї мови на іншу є багатограним процесом, який включає не лише передачу змісту, а й адаптацію стилю, культурних особливостей та граматичних структур до вимог мови перекладу. В умовах зростання глобалізації та міжкультурних контактів, якість перекладу стала важливим чинником для забезпечення ефективної комунікації. Зокрема, літературний переклад між українською та англійською мовами, які належать до різних мовних сімей, вимагає від перекладача глибокого розуміння мовних систем і вміння застосовувати перекладацькі трансформації.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю розробки ефективних підходів до подолання міжмовних бар'єрів та забезпечення високої якості перекладів, зокрема у випадках, коли мови мають значні граматичні, лексичні та стилістичні відмінності. Це особливо важливо для літературних творів, де точна передача стилю, емоційного забарвлення та культурної специфіки відіграє ключову роль.

Проблематикою дослідження перекладу як лінгвістичного та соціокультурного явища, а також аналізом феномену перекладацьких трансформацій, займалися такі дослідники, як E. A. Nida, M. Baker, J. -P. Vinay, J. L. Darbelnet, P. Newmark, B. R. Chiswick. Серед відчизняних лінгвістів дослідженням перекладацьких трансформацій, їхнім аналізом та класифікацією займалася такі вчені, як В.І. Карабан, В. В. Коптілов, І. В. Корунець, О. І. Чередниченко, О. О. Селіванова, С. Є. Максимов, С. М. Амеліна, О.В. Бабенко, Т. Р. Кияк та ін.

Мета дослідження полягає у визначенні та аналізі перекладацьких трансформацій при перекладі літературних текстів з української на англійську, зокрема для збереження адекватності змісту, стилістичних особливостей і культурних елементів. **Матеріалом** дослідження послуговували уривки з роману «НепрОсті» авторства українського автора Тараса Прохаська, а також їхній

англійський переклад, зроблений британським перекладачем Уїллемом Блекером.

Поставлена мета визначила ряд дослідницьких **завдань**:

- 1) детермінувати основні поняття дослідження (лінгвістична відстань, переклад, перекладацька трансформація, перекладацький прийом);
- 2) розглянути проблему впливу фактору відмінності мов на переклад, визначити основні структурні відмінності української та англійської мов;
- 3) визначити засади художнього перекладу, дати визначення поняттю перекладацької трансформації, навести існуючі класифікації;
- 4) проаналізувати текст роману “НепрОсті” Тараса Прохаська та його англійський переклад, виявити й систематизувати перекладацькі трансформації;
- 5) на конкретних прикладах проаналізувати специфіку та ефективність використання різних перекладацьких прийомів;
- 6) запропонувати види вправ для відпрацювання перекладацьких навичок роботи при перекладі текстів з української мови англійською.

Методи дослідження, які уможливили виконання поставлених наукових завдань:

- 1) метод індуктивного та дедуктивного аналізу та синтезу для теоретичного узагальнення, з’ясування закономірностей та формування висновків;
- 2) метод суцільної вибірки для відбору релевантного матеріалу;
- 3) метод операції, класифікації та систематизації для систематизації виявлених перекладацьких трансформацій та використаних перекладацьких прийомів;
- 4) компаративний аналіз для оцінки ефективності та коректності використання тих чи інших перекладацьких трансформацій при перекладі з української на англійську.

Теоретичне значення дослідження полягає у розширенні знань про перекладацькі трансформації, їх класифікацію та практичне застосування на

прикладі аналізу конкретних перекладів. **Практична цінність** полягає у можливості використання результатів роботи для вдосконалення навчальних програм з теорії перекладу та для професійної підготовки перекладачів.

Апробація результатів та публікації. За темою дослідження прийнято до друку фахову статтю за авторством Швачко С. О. і Смолянінової В. А. *“Peculiarities of translation of onomastic vocabulary from Ukrainian into English”* («Перекладацькі прийоми збереження своєрідності оригіналу при відтворенні культурно маркованих одиниць українською мовою») до збірника «Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»» № 69/2024.

Структура та обсяг роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів із висновками до кожного з них, загальних висновків, резюме й списків використаної літератури, довідникової літератури (6 одиниць) та ілюстративної літератури (2 одиниці). Загальний обсяг роботи 68 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ПОНЯТТЯ «ЛІНГВІСТИЧНОЇ ВІДСТАНІ». РОЛЬ ВІДМІННОСТЕЙ МОВ В ПРОЦЕСІ ПЕРЕКЛАДУ

1.1. Поняття лінгвістичної відстані та дистантних мов

Через процес глобалізації та встановлення міжнародних відносин, вивчення іноземних мов стало життєво важливим аспектом не тільки в зв'язку з процесом наукового обміну інформацією, а також в сфері торгівлі, навчання та інших частинах життя суспільства.

Лінгвістична або мовна відстань – це ступінь фактичної різниці між мовами і є важливою незалежною змінною у вивченні міжмовного перенесення, що виражається через внутрішньомовні фактори, такі як фонологія, лексика, синтаксис і форми написання [38, с. 2]. Мовна відстань – це міра того, наскільки одна мова (або діалект) відрізняється від іншої. Незважаючи на відсутність єдиного підходу до оцінки мовної відстані між мовами, лінгвісти застосовують цю концепцію в різних мовних контекстах, таких як процес вивчення другої мови, дослідження в сфері історичною лінгвістики, аналіз конфліктів на мовному ґрунті та вплив мовних відмінностей на процес соціальної взаємодії [39, с. 110].

Дистантними мовами зазвичай вважаються мови, які демонструють значні відмінності у своїх лінгвістичних особливостях, включаючи фонологію, морфологію, синтаксис, семантику та лексику. Ці мови зазвичай належать до різних мовних сімей, що означає, що вони розвивалися незалежно одна від одної протягом тривалого часу і мають мало або зовсім не мають спільних предків. Як наслідок, вони часто мають суттєві структурні та культурні відмінності. Прикладом дистантної мовної пари зі спільним предком можуть слугувати англійська та німецька мови, які, хоча й мають спільне германське походження та значну кількість відповідностей, що збереглися, все одно вважаються дистантними.

В більшості випадків, дистантними мовами вважаються мови, що мають ґрунтовні відмінності в своїй структурі та повністю незалежно одна від одної історії розвитку, наприклад, комбінація англійської мови з мовами Східної Азії, такими як китайська та японська. Аналізуючи вплив лінгвістичної відстані на вивчення мови, в даній ситуації доречно згадати фактор відмінності систем письма. Система ієрогліфів значно відрізняються від знайомої нам латиниці або кирилиці, і згідно експериментального дослідження, проведеного з метою оцінки впливу мовної відстані на процес оволодіння китайською мовою, різні фактори (наприклад, комплексна система знаків, на відміну від лінійності абетки) збільшують складність засвоєння китайських ієрогліфів для іноземців, хто вивчає китайську мову, внаслідок чого вони не можуть уникнути негативного впливу рідної мовної системи, навіть якщо вони досягли відносно високого рівня володіння китайською мовою [37].

Фактор фонологічної відмінності мов, наприклад, різні звукові системи, а саме відмінності в фонемах, моделях наголосу та інтонації, а також фонотактичних обмежень, що регулюють допустимі комбінації звуків у словах, має значний вплив на оволодіння іншою мовою. Згідно експериментального дослідження, проведеному за участю вивчаючих голландську мову, було визначено, що оволодіння навичками усного мовлення постає більш важким для вивчаючих, ніж навички письма. Запропонованим поясненням цього факту було наступне: покращення письмових навичок не має кінцевого результату, тоді як покращення усного мовлення має кінцевий результат [49], тобто вимоги до якості мовлення перевищували за складністю та комплексністю вимоги до письма, де у вивчаючих була більш вільна та чітка система.

Найбільш відомою серед переліку можливих морфологічних відмінностей мов є морфологічна типологія, для якої гарним прикладом слугує комбінація аналітичних та синтетичних мов, наприклад, англійська та українська. Аналітичні мови, такі як англійська, використовують менше флексій, тоді як аглютинативні мови, такі як турецька, широко використовують афікси для передачі граматичних зв'язків.

Таким чином, вплив лінгвістичної відстані на процес вивчення дистантних мов та перекладацьку діяльність, пов'язану з перекладом літератури дистантною мовою, є суттєвим та потребує подальшого дослідження для формування ефективних стратегій подолання міжмовного бар'єру та покращення навичок спеціалістів в сфері перекладу.

1.2. Порівняльна характеристика української та англійської мов

Розуміння лінгвістичних відмінностей між англійською та українською мовами є важливим аспектом при вивченні перекладу та мовних взаємодій між цими культурами. Англійська та українська мови належать до різних мовних сімей – германської та слов'янської відповідно – що визначає їхні структурні, граматичні, синтаксичні та морфологічні особливості. Ці відмінності охоплюють не лише систему звуків і письма, але й глибинні аспекти, такі як порядок слів у реченні, використання відмінків, утворення часів та способів словотворення. Вивчення цих відмінностей є необхідним для розуміння складнощів, які виникають при перекладі між цими мовами, а також для збереження точності, стилістичної цілісності та емоційного забарвлення тексту при міжмовному спілкуванні.

Українська та англійська мови суттєво різняться за своєю структурою, що впливає на процес перекладу, особливо літературного. Ці відмінності стосуються синтаксису, граматики, морфології та словотворення, що вимагає від перекладача не лише лексичних знань, але й глибокого розуміння обох мовних систем.

І. Корунець у своїх працях з перекладу підкреслює, що однією з основних труднощів при перекладі синтаксичних конструкцій з англійської на українську є різна морфологічна природа цих мов: синтетична природа української мови, та аналітична – англійської [16]. По-перше, це спосіб будування речень. Англійська мова зазвичай має фіксований порядок слів (*Subject-Verb-Object*), що визначає граматичні зв'язки, тоді як українська мова, завдяки системі відмінків, дозволяє

значно більшу гнучкість у побудові речень. Іншим приклад це різниця в використанні певних синтаксичних конструкцій, наприклад, у випадку коли інфінітивні або герундіальні є одними з найуживаніших явищ англійської граматики, а герундій ще і єдиною формою дієслова в англійській мові, жодних аналогів якої немає в українській мові і самі конструкції вирізняються специфікою з точки зору будови і характеру формування. Оскільки в українській мові відсутні такі синтаксичні конструкції, як інфінітивні звороти зі складним додатком і підметом, а також герундіальні конструкції, у процесі перекладу доцільно використовувати комплекс лексико-семантичних та граматичних трансформацій із забезпеченням адекватності. При перекладі інфінітивних конструкцій з англійської (*Complex Object, Complex Subject*) важливо враховувати, що відсутність їхніх прямих аналогів в українській мові стимулює творчий підхід до передачі змісту, адаптуючи текст відповідно до особливостей цільової мови [2, с. 22].

Граматичні відмінності між українською та англійською мовами охоплюють різні категорії слів, граматичні категорії та структури. Серед основних категорій, що налічують значні відмінності, можна виділити наступні:

1. Категорія *іменника*. Українська розвинена система відмінків, які виражають синтаксичні відношення за допомогою закінчень, практично відсутня в англійській мові, де її функцію виконує норма порядку слів в реченні, а також прийменники. Також значною відмінністю від української мови є відсутність в англійській мові категорії роду, яка маркує мовні одиниці. Категорія роду присутня лише в якості займенників, а також певних іменникових деривативних суфіксах [41, с. 73].

2. Категорія *дієслова*. В англійській мові розвинена система часів, яка охоплює 12 форм, що комбінують часові значення (минуле, теперішнє, майбутнє) та аспекти (простий, тривалий, dokonаний, dokonano-тривалий). В українській мові система часів проста, але багатша система видів (dokonаний та nedokonаний), що передають завершеність чи незавершеність дії [41, с. 151]. В українській мові дієслова значно змінюються на рівні будови слова, відповідно

до категорії особи, числа, часу та роду, використовуючи словотвірні суфікси та закінчення, в той час як в англійській мові зміни мінімальні. Але подібну відсутність нових словоформ частково компенсує система класифікація неправильних дієслів, умовою використання яких є категорія часу. На відміну від української мови, в англійській виключне значення має категорія модальних дієслів, яка широко використовується, залишаючись незмінною, в той час як в українській модальні значення передаються за допомогою інфінітивів та допоміжних слів.

3. Категорія *прикметника*. Прикметники виконують подібні функції в англійській та українській мовах, забезпечуючи ознаковість і точність висловлювань, але відрізняються формою, словотворенням і вживанням. Характерним для англійської мови є повна незмінність прикметників відповідно до особових категорій, що значно спрощує процес перекладу з української, але при цьому спричинює необхідність пояснювати відповідні категорії роду або числа окремими засобами. Утворення ступенів порівняння схоже в обох мовах та відбувається за рахунок додавання префіксів та суфіксів, а також допоміжних слів-маркерів *more* та *most* в англійській мові. Також словотворення українських прикметників, як і інших категорій, набагато складніше за англійську систему, але при цьому, це значно спрощує переклад з української на англійську [31, с. 418].

4. Інші категорії. Категорія *прислівника* в обох мовах представлена спільними функціональними та структурними характеристика, єдиною значною відмінністю є словотворення прислівників, в якому в українській мові застосовуються і префіксальний, і суфіксальний способи, тоді як в англійській панує суфіксальний спосіб [12]. Також в англійській мові присутнє більш змінних форм прислівників, що змінюють будову всього слова [6, с. 66]. Категорія *займенника* в українській мову характеризується більш складною системою відмінювання зміни, ніж в англійській мові. Зміни в категорії *числівника* присутні в українській мові, але відсутні в англійській.

При перекладі текстів з української на англійську важливо враховувати граматичні категорії, які є характерними для англійської мови, але відсутні в українській. Серед них ключову роль відіграють *артиклі*, *інфінітив* та *герундій*, адже їх правильне використання допомагає забезпечити граматичну та стилістичну відповідність у тексті перекладу.

1. *Артиклі*. Англійська мова активно використовує означені (*the*) та неозначені (*a, an*) артиклі, які є необхідними для вираження визначеності або невизначеності об'єкта. В українській мові артиклі відсутні, тому їх значення передається через контекст, порядок слів або інші мовні засоби. Неправильне використання або пропуск артиклів може змінити значення тексту [20, с. 126]. Перекладач повинен проаналізувати та коректно інтерпретувати контекст українського тексту, щоб правильно вжити артикль.

2. *Інфінітив*. Інфінітив в англійській мові часто має синтаксичну функцію, яка не завжди відповідає аналогічним конструкціям в українській. Наприклад, в англійській мові інфінітив (*to read, to write*) використовується як підмет, присудок або додаток, тоді як в українській ці функції можуть виконувати інші форми. Англійський інфінітив може замінювати підрядні конструкції, що робить речення компактнішими. Для здійснення кваліфікованого та адекватного перекладу інфінітива та інфінітивних конструкцій українською мовою, перекладачеві слід врахувати як і лексичні, так і граматичні особливості мови оригіналу, яку функцію він відіграє у реченні, яку конструкцію утворює та підібрати оптимальний варіант перекладу для кожного випадку окремо [17, с. 134]. Так само, при перекладі з української англійською, перекладач має враховувати можливість використання інфінітива для скорочення або перефразування українських конструкцій, особливо складнопідрядних.

3. *Герундій*. Герундій (*-ing* форма) є важливою граматичною категорією англійської мови, що поєднує риси іменника та дієслова. Особливості англійського герундія – поєднання в собі властивостей дієслова та іменника – природно відбиваються і на перекладі речень з герундієм. На відміну від інфінітива, герундій означає дію у процесі протікання в узагальненій формі.

Українська мова не має герундія, і його функції виконуються або віддієслівними іменниками, або іншими граматичними конструкціями [21, с. 42]. Герундій дозволяє англійським реченням бути коротшими і лаконічнішими, що вимагає від перекладача адаптації українських довших структур, наприклад підрядних речень. Також варто зазначити про схожість англійського герундія з дієприкметником в українській мові. Схожість герундія та дієприкметника полягає у їхній подвійній природі, яка дозволяє поєднувати дієслівні властивості із іменниковими або прикметниковими функціями. Обидві форми передають ідею дії, яка триває або має активний характер. Це робить їх близькими у значенні, хоча вони виконують різні функції у реченні. Незважаючи на це, у використанні є суттєві відмінності: герундій більше тяжіє до іменника, а дієприкметник – до прикметника. Герундій відтворюють в українській мові іменником, особовою формою дієслова, дієприслівником доконаного чи недоконаного виду та підрядним реченням, а герундіальні конструкції і звороти – підрядними обставинними реченнями [30, с. 169].

Таким чином, аналізуючи структурні відмінності української та англійської мов можна побачити, що їх різноманітна природа потенційно може спричинити багато труднощів перекладі. У випадку перекладу з української мови на англійську можна передбачити значне спрощення вихідного тексту в контексті різноманіття структурних особливостей української мови, яке засобами англійської мови не завжди можна відтворити.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ

2.1. Значення та засади художнього перекладу

Художній переклад – це складний вид перекладацької діяльності, який має на меті не лише передати зміст оригінального тексту, але й зберегти його емоційну насиченість, стилістичну унікальність та культурну специфіку. У процесі роботи перекладач має працювати з численними труднощами, пов'язаними з лексичними, стилістичними, культурними та прагматичними аспектами тексту. В. Карабан зазначає, що переклад художніх текстів це завжди пошук балансу між буквою тексту і його духом [9, с. 61]. Серед задач якісного художнього перекладу стоїть не тільки точне відтворення змісту і форми тексту та його зрозумілість, а також передача емоційного компонента, що зазвичай базується на авторському стилі, який треба зрозуміти та відтворити засобами мови перекладу.

Значення художнього перекладу для мови та нації в цілому не можна переоцінити. М. Стріха в своїй історичній праці «Український художній переклад: між літературою та націєтворенням» визначає, як перекладацькі праці українських авторів 19-20 століття вивели українську мову зі статусу розмовної та перетворили її на справжню літературну, давши людям можливість ознайомитись з відомою світовою літературою мовою, рідною для них [33]. Також важливим є поширення української літератури в світі, перекладеної іншими мовами, причому в саме за системою «українська – англійська», а не через треті мови. Використання матеріалів, перекладених спочатку третьою мовою, перед їхнім перекладом англійською, спричиняє ризик спотворення змісту та значення тексту з багатьох причин, від неякісного перекладу другорядних матеріалів до прямої маніпуляції з текстом через ідеологічні причини [47, с. 24]. Сьогодні ключову роль у популяризації текстів українських письменників серед закордонної аудиторії відіграє не стільки актуальні

літературні тенденції чи вподобання читачів у країнах-реципієнтах, скільки ініціатива перекладачів. Перекладачі часто виступають не лише як безпосередні "експортери" української художньої літератури в іноземне культурне середовище, але й як її промоутери у найширшому розумінні цього терміну [19, с. 55].

Незважаючи на сучасні успіхи в популяризації української літератури за кордоном через переклад, все ще спостерігається повільність цього процесу. Серед чинників цієї повільності можна виділити наступні: відсутність продуманої гуманітарної політики та підтримки державних установ, які б на державному рівні активізували різні форми популяризації української літератури в англomовному світі; відсутність тісних форм міжнародного співробітництва в галузі культури та мистецтва (зокрема літератури), а також участі письменників і перекладачів у важливих культурних заходах українців; відсутність фінансової підтримки для реалізації перекладацьких проєктів, нестача українських фахівців у галузі художнього перекладу, а також обмежений професійний обмін із висококваліфікованими перекладачами. Крім того, не впроваджуються спільні видавничі проєкти і недостатньо популяризуються досягнення класичної та сучасної української літератури через їх публікацію у впливових виданнях [43, с. 279]. Таким чином, впровадження нових стратегій популяризації художнього перекладу української літератури є актуальним питанням для сучасного перекладознавства.

Щодо практичної частини питання, через складність художнього перекладу як явища, існує декілька стратегій, якими перекладачі користуються. Згідно з мовоцентричною концепцією, основною метою перекладу є забезпечення повної передачі змісту, який виражений у мові оригіналу. Відповідно до цього бачення, переклад розглядається з точки зору відповідності мови перекладу мові оригіналу, і перекладач не розглядається як активний учасник процесу. Творчий вибір перекладача суттєво обмежується наявністю чи відсутністю еквівалентів. [8, с. 53]. В своїй праці, О. Ребрій описує текстоцентричну концепцію аналізу перекладу, що базується на концепції того,

що перекладач вважається джерелом креативної інтерпретації, а при аналізі перекладу оцінюється відповідність оригінального тексту результатів роботи перекладача [25, с. 82]. Г. Притиченко визначає завданням перекладача – спочатку сприйняти вихідний текст, зрозуміти його ключові ідеї, врахувати емоційний посил, а потім перекласти це іншою мовою, але з урахуванням особливостей кінцевого адресата, а саме аудиторії, для якої призначений текст [23, с. 223].

Художній переклад вважається одним з найважливіх видів перекладу, який включає творчу адаптацію та передачу художньої прози та поезії на інші мови. Це охоплює як переклад класичних творів з давніх мов, так і сучасної художньої літератури, і звертається до широкої аудиторії. Важливість цього виду перекладу важко переоцінити, оскільки він відіграє значну роль у формуванні розуміння людиною світу навколо неї. [32, с. 422], Важливу роль в художньому перекладі, окрім формальної адаптації тексту оригіналу відповідно до правил мови перекладу, відіграє стилістична адаптація, яка передбачає зміну стилістичного рівня: вирази, що використовуються для позначення порівнянь у тексті оригіналу та перекладу, відносяться до різних стилістичних рівнів [3, с. 9].

Основною проблемою при перекладі художньої літератури є пошук функціональних відповідників, які б одночасно відтворювали граматичні функції та передавали лексико-стилістичні особливості вихідного тексту, і при цьому зберігали емоційно-експресивну та естетичну цінність оригіналу [22, с. 4]. Вплив різних культурних контекстів і лінгвістичної відстані має суттєве значення в процесі перекладу художніх текстів дистантних мов, навіть соціополітичний контекст і стан суспільства відіграє роль в роботі перекладача та впливає на успішність перекладу. У процесі перекладу художніх текстів перекладач часто стикається з труднощами, пов'язаними з передачею безеквівалентної лексики, багатозначних слів, аббревіатур, неологізмів, термінів та образної фразеології. Крім того, англійські слова з одним основним значенням можуть мати кілька можливих українських відповідників, вибір яких визначається контекстом та їх поєднанням з іншими словами. Окремою

проблемою є багатозначність англійських слів, що становлять значну частину лексики цієї мови і часто не мають прямих еквівалентів у цільовій мові [29, с. 118]. Для створення адекватного перекладу перекладач має ефективно використовувати мовні засоби та застосовувати різноманітні мовні трансформації.

2.2. Прагнення еквівалентності як джерело перекладацьких трансформацій

Проблема еквівалентності у перекладі залишається однією з центральних складнощів, оскільки вона вимагає знайти баланс між точністю до тексту оригіналу та створенням природного, зрозумілого тексту для цільової аудиторії. Лінгвіст Юджин Найда вводить поняття «динамічної еквівалентності», суть якого зосереджується на передачі того ж значення та емоційного впливу в тексті перекладу, а не на суворому дотриманні форми вихідної мови. Він наголошує, що «перекладач має забезпечити еквівалентний ефект, щоб реакція реципієнтів була по суті схожою на реакцію оригінальних адресатів» [44, с. 159]. Подібно до цього, Мона Бейкер зазначає, що еквівалентність не є фіксованим поняттям, а варіюється на різних рівнях, таких як рівень слова, речення та тексту, де контекстуальні та культурні фактори відіграють ключову роль [35]. Вона стверджує, що досягнення еквівалентності часто вимагає адаптації мовних структур, щоб вони відповідали нормам мови перекладу. Пітер Ньюмарк, у свою чергу, розрізняє «семантичну еквівалентність», за якою точність до тексту оригіналу вважається пріоритетною, та «комунікативну еквівалентність», яка зосереджується на природності перекладу для цільової аудиторії [46].

Інші європейські дослідники також розглядають аспект міжкультурної комунікації, в основі якої лежить питання відношення оригіналу та перекладу, як представників культури різних країн, а також питання того, яка з цих культур має бути пріоритетною для перекладача і яким чином визначається еквівалентність перекладу. Дослідник Л. Венуті виступає прихильником

стратегії *форенізації* (*foreignization*), яка підкреслює важливість збереження культурної специфіки оригінального тексту. Він поділяє переклади на два типи: *плавний* (*fluent*), який створюють враження, що текст є оригінальним, а перекладач залишається "невидимим", та *опірний* (*resistant*), який використовує форми, непритаманні цільовій мові, акцентуючи увагу на іншомовному походженні тексту. Венуті стверджує, що переклад має зберігати «іншість» оригіналу [50].

Протилежної думки притримується А. Лефевр, який акцентує увагу на важливості мовних і культурних особливостей цільової аудиторії, а також зазначає, що вибір між стратегіями *доместикації* (адаптація до культури цільової мови) і *форенізації* може взаємовпливати на громадські та культурні тенденції. Він вказує на важливість впливу ідеології на переклад, та визначає переклад як маніпулятивний процес, оскільки він завжди адаптує оригінал до художніх чи ідеологічних вимог часу [42].

Науковець А. Берман застерігає про крайнощі вибору перекладацької стратегії, зазначаючи, що повна доместикація, а саме нівелювання "чужого" у тексті, може призвести до культурного шовінізму та спотворення іншої культури, в той час як безоглядне засвоєння "чужого" як "свого" створює ризик втрати власної культурної ідентичності. Він закликає до балансу, щоб уникати як знищення унікальності чужої культури, так і втрати своєї [36].

Складність досягнення еквівалентності часто змушує перекладачів застосовувати перекладацькі трансформації, щоб подолати мовні та культурні розбіжності, забезпечуючи зрозумілість тексту і його відповідність нормам цільової мови.

Термін «перекладацька трансформація» означає свідоме модифікування мовних структур у процесі перекладу для збереження змісту, стилістичних нюансів і функціональної еквівалентності між текстами оригіналу та перекладу. В. Карабан визначає такі перетворення систематизованими та необхідними для значення тексту відповідно до норм та правил цільової мови. Такі трансформації, які можуть відбуватися на будь-якому структурному рівні матеріалу, таких як

лексика, грамати́ка, синтаксис або стилістика , є необхідними для подолання відмінностей у граматичних системах, лексичних структурах і культурному контексті, забезпечуючи змістовний і зрозумілий переклад [10, с. 358]. О. Селіванова зазначає, що досягнення еквівалентності перекладу зумовлене необхідністю збереження однакового рівня комунікативного впливу на адресатів перекладу [27, с. 456], а також виділяє дві категорії змін, а саме зміну формальних аспектів та семантичних складових [26, с. 536]. І. Корунець додає, що перекладацькі трансформації охоплюють зміни будь-якого розміру та значення, і зазвичай є приблизно однаково важливими для збереження стилю та виразності оригінального тексту в умовах несумісності між мовами [15, с. 361].

2.3. Проблема класифікації перекладацьких трансформацій

Проблема класифікації перекладацьких трансформацій є однією з ключових у теорії перекладу, адже мовні стандарти та культурні норми суттєво варіюються між різними країнами. Як класифікації, так і самі трансформації можуть функціонувати по-різному залежно від мовної пари, що аналізується. Наприклад, в українській традиції переклад часто розглядається через призму таких прийомів, як конкретизація або генералізація, тоді як англійські дослідники, наголошують на динамічній еквівалентності та прагматичній адаптації. Водночас у китайській чи японській перекладацьких школах особливий акцент робиться на міжкультурних трансформаціях через різницю в ієрогліфічній системі письма та граматичних структурах. Отже, єдиного універсального підходу до класифікації трансформацій немає: кожна теоретична модель залежить від специфіки мови та культурного контексту. Термінологічне різноманіття та накладання понять ускладнюють використання і розуміння цих термінів. Одне й те саме поняття може позначатися різними назвами, а класифікації відрізняються, охоплюючи різні аспекти проблем. У межах однієї класифікації певний термін може перетинатися з іншим терміном у іншій системі класифікації [40, с. 483]. Все це ускладнює систематизацію, проте стимулює

розвиток досліджень, що враховують різноманітність мовних пар і перекладацьких завдань.

В своїй ґрунтовній роботі, присвяченій компаративній стилістиці перекладу між французькою та англійською, дослідники Ж.-П. Віне та Ж. Дарбельне визначають дві основні *стратегії перекладу*: *прямий переклад* та *непрямий переклад*, кожна з яких охоплює специфічні процедури перекладу. Прямий переклад включає три методи: *запозичення*, коли слово з мови оригіналу безпосередньо передається в мову перекладу; *кальку*, що полягає в «запозиченні» виразу з мови оригіналу та його буквальному перекладі; та *дослівний переклад*, який характеризується відтворенням тексту слово в слово [51, с. 157]. Серед трьох перекладацьких стратегій найбільш оптимальним вважається калькування, оскільки запозичення демонструє недостатню адаптованість тексту згідно норм мови перекладу, в той час як дослівний переклад навпаки сприяє втраті специфічних властивостей оригіналу. Варто зазначити, що при перекладі літературних текстів великого розміру майже неможливо притримуватись однієї стратегії чи методу, оскільки різноманіття лінгвістичних особливостей тексту будь-якого жанру літератури вимагатиме використання різних стратегій для досягнення еквівалентності.

Друга стратегія, а саме непрямий переклад, включає чотири основні методи, що застосовуються в окремих моментах: *транспозицію*, що полягає в заміні однієї граматичної категорії на іншу, зберігаючи при цьому початковий зміст; *модуляцію*, яка змінює перспективу або точку зору повідомлення, зберігаючи його сутність; *еквівалентність*, що використовує зовсім інші стилістичні або структурні підходи для опису тієї ж ситуації та досягнення еквівалентного ефекту; і *адаптацію*, що застосовується, коли контекст повідомлення з мови оригіналу не існує в культурі мови перекладу [51, с. 161].

Дана класифікація допомагає визначитись з глобальною стратегією перекладу та зрозуміти основні методи.

Варто зазначити, що вітчизняні лінгвісти стали першими, хто сформулював визначення перекладацьких трансформацій та створив їхню

класифікацію. У закордонних дослідженнях термін “*translation transformation*” не використовується, хоча деякі іноземні науковці пропонують низку методів, які доцільно застосовувати у процесі перекладу [18, с. 73]. Раніше описану класифікацію перекладацьких стратегій Ж.-П. Віне та Ж. Дарбельне можна доповнити підходом, запропонованим українськими лінгвістами В. Карабаном та В. Коптіловим, які класифікують перекладацькі трансформації на три основні типи: *лексичні*, *граматичні* та *комплексні*. Лексичні трансформації спрямовані на адаптацію окремих слів або виразів з урахуванням різниць у лінгвістичних і культурних контекстах. Граматичні трансформації включають зміни синтаксичної або морфологічної структури тексту для приведення його до норм мови перекладу. Комплексні трансформації поєднують елементи лексичних і граматичних коригувань для вирішення багатогранних перекладацьких завдань. Для перекладу спеціалізованої та контекстуальної лексики лексичні трансформації відіграють важливу роль і включають такі техніки, як *конкретизація* (звуження значення терміна), *генералізація* (розширення значення), *додавання* (доповнення неявної інформації), *опущення* (видалення неістотних елементів), *модуляція* (зміна перспективи при збереженні значення), *транспозиція* (зміна порядку слів або граматичної категорії) та *еквівалентність* (пошук культурно та контекстуально відповідних еквівалентів) [10, 14]. Ці підходи сприяють забезпеченню точності та ясності перекладу, зберігаючи їх функціональну відповідність.

Вчений Пітер Ньюмарк пропонує свою варіацію класифікацій перекладацьких методів, а також відповідних їй перекладацьких процедур, виділяючи, що методи стосуються загалом всього тексту, тоді як процедури функціонують на рівні окремих одиниць тексту [45, с. 81]. Його класифікація перекладацьких методів за рівнем адаптованості до мови перекладу пропонує наступні:

1. *Дослівний переклад*, умовою якого є точне збереження синтаксичної структури, а слова перекладаються окремо за їх найпоширенішими значеннями.

Цей переклад виконується поза контекстом і зазвичай вважається недоречним у використанні.

2. *Буквальний переклад*, в якому відбуваються певні зміни на рівні граматичних конструкцій, коли вони відтворюються найближчими еквівалентами в мові перекладу, але лексика знову перекладається буквально та поза контекстом.

3. *Точний переклад*, який на відміну від попередніх, вже орієнтується на контекстуальне значення оригіналу, при цьому враховуючі функціональні та структурні особливості мови перекладу.

4. *Семантичний переклад*, подібний до точного, але який іншим пріоритетом вважає естетичну цінність оригіналу, приділяючи ще більше уваги мовним засобам, використаним в тексті.

5. *Адаптація*, яка є найбільш «вільною» формою перекладу, і здебільшого використовується для перекладу специфічних жанрів літератури, наприклад драматичної чи ліричної. Переклад зберігає сюжетні властивості оригіналу, а стиль та культура мовлення адаптуються до мови перекладу. При цьому, зазвичай текст все одно переписується, з намаганням зберегти саме емоціональний вплив на читача.

6. *Вільний переклад*, в якому текст перекладу може існувати без повної відповідності стилю, форми чи змісту оригіналу. Він все ще зберігає певні його властивості та виконан на його основі.

7. *Ідіоматичний переклад*, який має ціллю зберегти та передати ідейну складову оригіналу, але в процесі частково спотворює відтінки значень та надає перевагу додаванню розмовних виразів та ідіом, яких не було в оригіналі.

8. *Комунікативний переклад*, пріоритетом якого є зрозумілість значення, зміст та мова оригіналу аудиторією мови перекладу, він базується на принципах передачі найбільш точних контекстуальних значень оригіналу. [45, с. 45-47]

Як можна побачити, П. Ньюмарк значно розширює попередні класифікації, враховуючі ті методики, що або використовуються опосередковано, або не вважаються прийнятними стратегіями перекладу.

Так само вчений розширює класифікацію перекладацьких процедур, запропоновану попередніми вченими, звужуючи значення окремих прийомів. Серед його позицій є такі прийоми як:

1. *Трансференція*, процес перенесення слова з мови оригіналу до тексту мови перекладу.

2. *Натуралізація*, процес перенесення слова з мови оригіналу у переклад, через процес адаптації його спочатку до норм вимови, а потім до норм морфології мови перекладу.

3. *Культурний еквівалент*, що стосується одиниць культурної сфери в перекладі, коли культурна одиниця оригіналу відтворюється за допомогою культурної одиниці перекладу, схожої за значенням.

4. *Функціональний еквівалент*, а саме відтворення культурної одиниці без близького за значенням відповідника шляхом використання нейтрального, не культурно забарвленого слова, таким чином узагальнюючи її значення.

5. *Описовий еквівалент*, відтворення специфічної одиниці шляхом опису її особливостей або функції, може використовуватись при перекладі слів з вузьким значенням, термінології, онімів та інших одиниць спеціальної лексики.

6. *Синонімія*, підбір схожого за значенням або функціями відповідника.

7. *Калькування*, що є буквальним відтворенням певних словосполучень, назв, складних слів, що зазвичай зберігає зв'язок між їхніми складниками.

8. *Зміщення або транспозиція*, процес зміни граматичної форми оригіналу в перекладі відповідно до норм мови і природності звучання перекладу.

9. *Модуляція*, варіація відтворення тексту через зміну різних параметрів, наприклад точки зору, перспективи або категорії мислення. Включає подібні прийоми як пасивізація, антонімічний переклад, зміна образності, часу, заміна частини на ціле або навпаки та ін.

10. *Визнаний переклад*, що зазвичай стосується термінологічної та онімної лексики та вимагає відтворення певних спеціальних одиниць строго шляхом обрання їх офіційно затвердженого або загальноприйнятого перекладу.

11. *Примітка перекладу*, що також стосується відтворення інституційних термінів, зазвичай нових, які можуть зазначатися в лапках як приклади альтернативного перекладу для кращого розуміння їх значення, але пізніше вилучатись з тексту.

12. *Компенсація*, трансформація, коли після втрати значення, звукового чи прагматичного ефекту, або метафори в одній частині речення, ці елементи компенсуються в його іншій частині, таким чином урівноважуючи речення оригіналу та перекладу.

13. *Компонентний аналіз*, розподіл специфічної лексичної одиниці на її семантичні компоненти, зазвичай перекладається шляхом додавання.

14. *Скорочення та розширення*, загально відомі техніки опущення або додавання певних елементів згідно різних причин.

15. *Парафраза* або *перекладання*, розширення або пояснення значення певної частини тексту, без якого неможливо відтворити її зрозумілість [45, с. 68-91].

Перелік цих процедур налічує ще багато опцій, які можуть бути більш або менш актуальними в залежності від того, яка пара мов аналізується. Класифікація П. Ньюмарка корисна своїм детальним підходом до розмежування функцій тих чи інших перекладацьких методів, а також рівнем її практичності при прямому застосуванні.

Іншу класифікацію перекладацьких пропонує вчена О. Селіванова, що бере за базу для власного аналізу зміни в семіотичному пласті тексту, тобто зміни змісту та смислового навантаження тексту в процесі перекладу засобами іншої мови, таким чином проводячи аналіз не стільки відповідно до застосовних прийомів, скільки до результатів їхнього застосування. Згідно її класифікації перекладацькі трансформації можна умовно поділити на наступні категорії: формальні, формально-змістовні та прагматичні. Функціонування цих категорій відбувається наступним чином:

1. Формальні трансформації стосуються суто форми слів (такі ознаки як звучання, написання, графічне та фонетичне оформлення) в мові і забезпечують

її механічну передачу. Серед прикладів прийомів визначаються *транскрипція, транслітерація, фонографічна адаптація*, а також зміни у ритмомелодійному малюнку при перекладі поезії.

2. Формально-змістовні трансформації поєднують взаємопов'язані зміни форми слів та їхнього значення, і використовуються для того, щоб не лише передати зміст, але й адаптувати його відповідно до мовних та культурних особливостей мови перекладу. Серед прикладів формально-змістовних трансформацій є такі комбінації прийомів, як *конкретизація/генералізація, деметафоризація/реметафоризація/трансметафоризація* (заміна метафоричного компонента неметафоричним і навпаки, а також відтворення однієї метафори іншою), а також *холонімичні заміни* (коли назва частини замінюється на назву цілого, та навпаки).

3. Прагматичні трансформації стосуються функціонально-комунікативного впливу тексту на аудиторію, їхньою ціллю є досягнення зрозумілості та прийнятності в іншій культурі. Серед прикладів перекладацьких прийомів, які авторка відносить до прагматичних трансформацій, є *компенсація, фразеологічні заміни, адаптація реалій та додавання пояснень*. [28, с. 203-206].

Підхід О. Селіванової чітко визначає різнорівневі аспекти мовного аналізу при перекладі, а саме аспекти форми, змісту та прагматичного значення. Таким чином можна чітко визначити ступінь втручання перекладача та його вплив на вихідний текст, для досягнення адекватності перекладу. Також цей підхід приділяє увагу перекладу, як типу міжмовної та міжкультурної комунікації, зазначаючи важливість відтворення не лише форми та загального змісту, але й більш тонких значень в тексті оригіналу.

Таким чином, можна побачити, що незважаючи на велику кількість різноманітних класифікацій, що варіюються відповідно до пріоритетів дослідження того чи іншого науковця, більшість цих систем оперує схожими поняттями та підтримує схожі концепції, лише інтерпретуючи їх відповідно до власних поглядів на структуру мови та способи її аналізування.

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ НА ПРИКЛАДІ АНГЛІЙСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ РОМАНА «НЕПРОСТІ»

При дослідженні феномену перекладацьких трансформацій надзвичайно важливо звертати увагу на конкретні приклади з контексту творів, оскільки саме контекст визначає вибір перекладацьких прийомів. Переклад кожного твору тісно пов'язаний із його стилістичними, жанровими, культурними й комунікативними особливостями, які формують специфіку оригінального тексту. Для розуміння цього контексту необхідно враховувати характеристики твору: його тематику, жанр, цільову аудиторію, авторський стиль, історико-культурні реалії та функціональне призначення тексту. Без цих знань аналіз перекладацьких трансформацій може втратити свою точність і глибину, адже вибір трансформації стає зрозумілим лише в межах конкретної ситуації в тексті. Це дозволяє краще оцінити адекватність перекладу та глибше зрозуміти механізми міжкультурної комунікації.

3.1. Загальна характеристика роману «НепрОсті»

Роман «НепрОсті» Тараса Прохаська є яскравим прикладом сучасної української літератури, що поєднує у собі філософську глибину, історичний контекст і міфологічне мислення. Твір належить до жанру «магічного реалізму», де реальність переплітається із фантастичними елементами, а буденність знаходить відгук у метафізичному. Події роману розгортаються в Карпатах у першій половині ХХ століття. У центрі оповіді – історія життя кількох поколінь героїв, що проживають у вигаданому світі, близькому до реалій Гуцульщини. Оповідь зосереджується на темах людської долі, зв'язку між природою й культурою, а також незримого впливу історичних подій на життя простих людей. НепрОсті – це люди, які живуть «поза часом», перебуваючи у гармонії з природою, але й не позбавлені містичного відчуття власної унікальності.

Говорячи про особливості структури тексту, роман має нелінійний наратив, що дозволяє автору експериментувати з часом і простором. Через багатошаровість оповіді автор зосереджується не на зовнішніх подіях, а на внутрішніх переживаннях і філософських рефлексіях персонажів. Внаслідок подібного способу оповідання, в тексті майже відсутні діалоги та глобальний зв'язний наратив, замість цього текст сповнений описових параграфів, зокрема описів природи та побуту, символізмом та прихованими метафорами. Особливістю стилю автора є часте використання реалій, діалектизмів, архаїзмів та саме авторської лексики та інтерпретації загально відомих назв та термінів. Подібне насичення тексту специфічною лексикою з одного боку є однією з цілей автора, а саме продемонструвати локальний колорит та познайомити читача з унікальною гуцульською культурою, але з іншого боку, це призводить до багатьох складнощів у процесі перекладу.

3.2. Аналіз синтаксичних змін

Синтаксис та побудова речень у романі «НепрОсті» відзначаються низкою характерних рис, які сприяють створенню унікального стилю та естетики твору. Одна з них це поетичність мовлення, задля якої автор використовує різні синтаксичні конструкції, часто з повтореннями та риторичними фігурами, що надає тексту поетичної мелодійності. Речення часто побудовані так, щоб підкреслювати медитативний характер оповіді, а повільний ритм сприяє зануренню у внутрішній світ персонажів та природи.

(59) *Незабаром мала статися зима. Зима мусить щось змінити. Зима дає мету – це її основна властивість* (Прохасько Т. Б. НепрОсті, с. 3).

(60) *Winter was to arrive soon. Winter has to change something. Winter gives a purpose–this is its defining characteristic* (Prokhasko T. B. The UnSimple, с. 3).

В даному фрагменті постійне повторення слова зима та повторення структурної конструкції речення сприяє медитативності та ритмічності тексту,

що навіть краще передано в перекладі, оскільки в ньому всі три короткі речення повторюють на початку конструкцію “*winter [verb]*”.

В цьому ж уривку можна помітити іншу властивість авторського стилю, а саме тенденцію використовувати короткі, навіть уривчасті речення, що складаються лише з основної інформації, а кожна крапка або кома між ними також впроваджує повільний ритм в оповідання, наприклад:

(59) *Вона приїхала в Ялівець, пила джин, збиралася тренуватися, але пила джин. Не наважувалася навіть підійти до скель* (Прохасько Т. Б. НепрОсті, с. 20).

(60) *She came to Ialivets and drank gin. She intended to train, but drank gin. She didn't dare to approach the cliffs* (Prokhasko T. B. The UnSimple, с. 22).

В даному випадку в оригіналі демонструється типова властивість української мови в аспекті творення речень, а саме тенденція опускати підмет в реченні, оперуючи лише присудком та іншими формами. В уривку дана техніка сприяє посиленню одноманітності та буденності ситуації, за допомогою нібито різких уривчастих конструкцій створювати навпаки буденне перелічення дій. Згідно норм англійської мови, тенденція опущення підмету є дуже не характерною, оскільки в мові панує чіткий порядок слів при побудові речень. Через це, автор знов використовує техніку з повторення синтаксичної структури з речення в речення. Поділення більшого речення на менші, більш закільцьовані, створює нові опорні точки ритму, таким чином передаючи атмосферу репетитивності засобами мови перекладу.

Характерне вилучення членів речення в українському тексті стосується не лише підмету, і в такому випадку вже складніше зберегти ритміку оригіналу:

(59) *Вони робили одне і те ж найкраще у світі. Лиш вона лізла догори, а він – вниз, але обом найбільше бракувало простору* (Прохасько Т. Б. НепрОсті, с. 4).

(60) *They were both masters in their chosen fields – the only difference being that she would only climb up, and he would only climb down. What they both lacked most of all, however, was space* (Prokhasko T. B. The UnSimple, с. 4).

Випущення присудку у випадках, коли речення повторює структуру попереднього, є типовим для української мови, прибираючи зайві повторення і таким чином прискорюючи ритм речення. Але калькування подібного синтаксису при перекладі англійською мовою є дуже неприродним та нетиповим для мови, тому немає іншого варіанту, окрім застосування того самого повторення структури речення, що було вилучено в оригіналі. Також в даному випадку можна побачити як раз не стандартну ситуацію для перекладу з української на англійську: через авторський стиль та часте використання скорочених уривчастих речень та фраз, при перекладі англійський варіант виглядає довшим та повнішим. В той час, як зазвичай все трапляється навпаки і український варіант тексту стає довшим за англійський.

Іншою тенденцією в авторському стилі є довгі складні речення з кількома підрядними частинами, типові для художньої української літератури, але не такі легкі для перекладу англійською мовою з її обмеженими способами словотворення:

(59) *А тим часом Непрості всі разом **притяглися горами** до Ялівця і пробули в місті з **перервами** аж до 1951 року, коли спеціальний відділ чекістів, перебраних на вояків УПА, **спалив вогнеметами пожевільню, де висліджених і половлених Непростих замкнули** у 1947 (Прохасько Т. Б. НепрОсті, с. 26).*

(60) *In the meantime all the Unsimple **had crossed over the mountains and settled** in Ialivets, and they stayed there, **with some interruptions**, right up until 1951. Then a special chekist unit disguised as UPA soldiers **used flamethrowers to set fire to the mental asylum** where the Unsimple, **having been tracked down and caught**, had been interned in 1947 (Prokhasko T. B. The UnSimple, с. 28).*

Таким чином, можна побачити, що оригінальне речення було значно подовжено не тільки через норму англійської мови про використання допоміжних дієслів, що маркують час, а також через складності утворення пасивних конструкцій. Через подібне подовження та додання фрагментів раціональним рішенням було поділити все речення на два окремих для покращення розуміння тексту.

3.3. Аспекти перекладу онімної лексики

Онімна лексика охоплює імена та терміни, що використовуються для позначення власних назв, включаючи особові імена (антропоніми), назви місцевостей (топоніми), назви організацій, брендів та інші унікальні ідентифікатори. Ці терміни часто мають культурне, історичне або символічне значення, що робить їх невід'ємною частиною ідентичності та змісту тексту. Сукупність усіх власних назв становить онімний простір конкретної мови, який має свої самобутні ознаки, незважаючи на те що оніми існують в усіх мовах світу [5, с. 54]. Дослідження способів перекладу онімної лексики є важливим, оскільки такі терміни можуть не мати прямих відповідників у мові перекладу, що змушує перекладачів застосовувати стратегії, які зберігають їхній культурний контекст і конотації. Ефективний переклад онімної лексики дозволяє зберегти сутність оригінального тексту, роблячи його зрозумілим і значущим для цільової аудиторії.

Для перекладу імен В. Карабан [9, с. 99] та І. Корунець [15, с. 80] пропонують використовувати транскодування, дотримуючись затверджених стандартів транслітерації та транскрипції, запропонованих українським або британським/американським урядами. Наприклад:

(59) *Це місце вигидав Франциск, якого частіше називали Францом*
(Прохасько Т. Б. НепрОсті, с. 4).

(60) *This place had been created by Franzysk, who was more often called Franz*
(Prokhasko T. B. The UnSimple, с. 4).

За допомогою транслітерації перекладач відтворив ім'я персонажа, зберігши його унікальне звучання, незважаючи на те, що ім'я має європейське походження та має свій усталений засіб перекладу, а саме використання європейського аналога (фр. – *François*, іт. – *Francesco*). Це було зроблено для збереження оригінального написання імені, автентичного для української мови.

Відмінності у звукових системах української та англійської мов можуть призводити до існування кількох варіантів транскрипції. Транслітерація використовується у випадках, коли мови мають різні графічні системи, але їхні символи можна співвіднести один з одним. На основі цих відповідностей здійснюється передача власних назв між мовами [7, с. 87]. Однак транскодування не завжди може зберегти особливі характеристики слова, наприклад, як в даному випадку:

(59) *Колись Франц казав **Себастьянові**...* (Прохасько Т. Б. НепрОсті, с. 2).

(60) *Franz once told **Sebastian**...* (Prokhasko T. B. The UnSimple, с. 2).

Себастьян (*Sebastian*) є українською варіацією латинського імені, яка в перекладі, попри правильно виконану транскрипцію, все ж не зберігає особливостей оригіналу, а саме наголосу, що не був позначений в оригінальному реченні і тому був втрачений у перекладі. Це означає, що читач, швидше за все, читатиме це ім'я відповідно до правил англійської вимови, не враховуючі особливості звучання імені в українському оригіналі.

У деяких випадках, наприклад, при перекладі прізвищ, метод транскодування може виявитись недостатнім або не розкриваючим повністю своє потенційне значення, наприклад:

(59) *...немовля – доньку героїчної самохотниці **Анни Ялівцівської*** (Прохасько Т. Б. НепрОсті, с. 8).

(60) *...an infant – the daughter of the heroic volunteer, **Anna of Ialivets*** (Prokhasko T. B. The UnSimple, с. 9).

Незважаючи на те, що оригінальне прізвище персонажа може сприйматися як звичайне українське прізвище, перекладач свідомо вирішив не використовувати транскодування, а натомість інтерпретував значення цього прізвища як посилання на місце походження персонажа. Це рішення є обґрунтованим, адже з контексту твору читач дізнається, що Ялівець виступає головною локацією у творі та місцем народження більшості персонажів. Таким чином, використовуючи модуляцію, автор переклав суфіксальну форму належності (яка характерна для утворення прізвищ в українській мові) за

допомогою типової англійської описової конструкції “*of [place]*”, природно адаптувавши українське прізвище для мови перекладу.

Вартим згадки є також наступний приклад трансформацій, пов’язаних із власною назви об’єкта, утвореної з прізвища людини, з якою об’єкт пов’язаний відносинами належності:

(59) *З усіх книг Франц визнавав лише енциклопедичний словник Ляруса, і його бібліотека складалася з кільканадцятьох доступних лярусівських перевидань* (Прохасько Т. Б. НепрОсті, с. 7).

(60) *Of all books Franz recognized only the Larousse Encyclopedic Dictionary, and his library consisted of a dozen or so editions of it* (Prokhasko T. B. The UnSimple, с. 7).

«Енциклопедичний словник Ляруса» зустрічатиметься далі по тексті, але перша його згадка дає точний опис того, чим об’єкт є. Переклад його виконано за стандартами перекладу назв літературних джерел англійською, тобто з переставленням ідентифікатора авторства (прізвища) попереду решти фрази. Вже наступна згадка назви об’єкту в цьому ж реченні є відносний прикметник «лярусівський», що відсилає читача на авторство словника. Подібне словотворення атрибутивного прикметника шляхом суфіксації є характерним для української мови, але майже відсутнім в англійській. Таким чином, щоб уникнути повторення одного прізвища двічі, перекладач вирішив опустити атрибутивний елемент та шляхом генералізації перекласти його як “*editions of it*”, що не впливає на якість розуміння речення.

Наступна згадка словника Ляруса йде близько до першої, і в ній сама персона Ляруса, як автора, має головну роль:

(59) *Однією з його розваг було постійне придумування статей із кількох слів чи речень у стилі Ляруса* (Прохасько Т. Б. НепрОсті, с. 8).

(60) *One of his favorite distractions was to invent entries of just a few words or sentences, in the style of Larousse* (Prokhasko T. B. The UnSimple, с. 9).

Фрагмент перекладено за допомогою структурного калькування. Хоча тут йдеться мова саме про Ляруса як персони, з контексту можна здогадатись, що

персонаж має на увазі саме стиль письма, який Лярус використовував при створенні свого енциклопедичного словника.

Цікавий випадок авторської інтерпретації атрибутивного компоненту можна побачити в наступному прикладі:

(59) *Тоді вийняв з-поміж лярусів цю фотографію,..* (Прохасько Т. Б. НепрОсті, с. 25).

(60) *Then he pulled out this photograph from the Larousse,..* (Prokhasko T. B. The UnSimple, с. 27).

В оригіналі використовується авторська форма «ляруси», яка може позначати як словник загалом, так і, виходячи з множинної форми слова та контексту речення, саме сторінки цього словника. Подібна трансформація атрибутивного компоненту не зустрічається в англійській мові, тому даний переклад, знов за допомогою прізвища персони, можна певною мірою вважати як модуляцією, так і генералізацією.

Правила перекладу топонімічної термінології подібні до правил передачі власних назв, і звичайною стратегією для цього також є транслітерація з додаванням інших трансформаційних технік. Більшість українських географічних назв у перекладі англійською передаються за допомогою стандартів транскрипції. Однак, недостатньо просто передати оригінальне слово звук за звуком, адже український оригінал часто зазнає впливу правил відмінювання, а також маркерів роду, тому має різні закінчення та суфікси, тоді як англійський переклад використовує виключно називний відмінок і не вживає флексій, які позначають рід.

(59) *Пройшов Чорногору, пройшов під Говерлою і Петросом* (Прохасько Т. Б. НепрОсті, с. 4).

(60) *He crossed Chornohora, passing by Hoverla and Petros* (Prokhasko T. B. The UnSimple, с. 4).

У певних випадках перекладач може вважати за доцільне використати інші техніки, такі як калькування чи запозичення:

(59) *Потому панцерник наїхав на міну, забуту італійцями, які будували тунель на Яблуницькому перевалі* (Прохасько Т. Б. НепрОсті, с. 5).

(60) *Then the car ran over a mine that had been left behind by the Italians when they'd been building a tunnel in the Iablunytsky valley* (Prokhasko T. B. The UnSimple, с. 5).

У цьому прикладі лише одне слово з топоніма було транслітеровано та адаптовано до мови перекладу, тоді як друге слово, що є загальним поняттям, було передано за допомогою прийому еквівалентності. Незважаючи на те, що слова перевал (*passage*) та *valley* (долина) мають різне функціональне значення та контекстуальне використання, їх об'єднує те, що вони обидва позначають подібне явище – місце, розташоване між горами – і таким чином виступають як функціональні еквіваленти.

При перекладі інтернаціонально поширених топонімів перекладач може використати не назву, отриману за допомогою транслітерації, а історично закріплений переклад:

(59) *У вересні 1914 року вона добровільно пішла до війська і після кількох тижнів вишколу потрапила на фронт у Східній Галичині* (Прохасько Т. Б. НепрОсті, с. 8).

(60) *In September 1914 she volunteered for the army, and after a few weeks' training was sent to the front in eastern Galicia* (Prokhasko T. B. The UnSimple, с. 9).

Eastern Galicia – це міжнародно прийнятий спосіб позначення певної групи польських та українських територій. Незважаючи на те, що українська версія назви походить від існуючого міста Галич, її старий латинський переклад (*Galic*) має перевагу при використанні для будування основи для назви. Таким чином, в даному випадку, перекладач використовує визнаний переклад за П. Ньюмарком.

У своєму посібнику з теорії та практики перекладу В. Карабан зазначає необхідність додавання пояснювальних елементів для прагматичної адаптації тексту до аудиторії перекладу, роблячи текст зрозумілим [9, с. 358]. Приблизні характеристики певних географічних назв можна зрозуміти з попередньо

отриманого контексту, але в окремих випадках перекладачеві доцільно додати уточнювальний коментар.

Приклад використання комбінованих технік перекладу під час передачі топонімів з додаванням перекладацького коментаря можна побачити в наступному реченні:

(59) Вони почали ходити за **Менчіл Квасівський** до **Кевелова**, який стікав у Чорну Тису,.. (Прохасько Т. Б. НепрОсті, с. 26).

(60) *They started walking beyond **Menchil hill near Kvasiv to Keveliv creek**, which flowed into the Chorna Tysa,..* (Prokhasko T. B. The UnSimple, с. 28).

Додавання слів *hill* (пагорб) та *creek* (струмок) у перекладі допомагає читачеві зрозуміти, про які існуючі природні об'єкти йде мова, тоді як українська аудиторія може не відчувати потреби в цьому уточненні, вже знаючі ці топоніми. Ще одна цікава техніка, що використовується тут, це транспозиція, тобто зміна однієї граматичної категорії на іншу, яка тут позначає зміну способу вираження зв'язку між об'єктом і локацією, до якої він належить. У вихідній мові слово «Квасівський» є прикметником, що вказує на приналежність об'єкта до певного місця (місто Квасів). У перекладі ця приналежність виражена за допомогою прийменникового звороту *near Kvasiv* (біля Квасова), що змінює граматичну форму, але зберігає той самий зміст локалізації. Це зроблено для адаптації тексту до мови перекладу, де подібні форми словотвору не є широко вживаними, і для таких конструкцій існують інші способи перекладу. Крім того, така структура перекладу допомагає читачеві не загубитися серед незнайомих назв.

У деяких випадках додатковий коментар перекладача потрібен, щоб передати специфічні особливості назв, наприклад роль ономастичної природи назви рослини в даному випадку:

(59) *Головним мешканцем **Ялівця** був, звичайно, сам **ялівець*** (Прохасько Т. Б. НепрОсті, с. 18).

(60) *The main inhabitant of **Ialivets (Juniper)** was, of course, the **juniper (ialivets)** itself* (Prokhasko T. B. The UnSimple, с. 20).

Назва міста в оригінальному тексті походить від назви рослини, яку не можна передати за допомогою транслітерації, адже це не власна назва, а загальне слово, яке має існуючий еквівалент у мові перекладу. Таким чином, щоб зберегти українську гру слів, перекладач додає переклад назви рослини та її транслітерований оригінальний варіант у дужках після кожного слова, тим самим позначаючи, що, попри відмінність назв міста та рослини, вони все ж мають подібне значення і семантично пов'язані.

3.4. Антонімічний переклад як приклад лексичної трансформації

Антонімічний переклад – це метод перекладу, при якому для передачі змісту оригіналу використовуються лексичні чи граматичні конструкції, що мають протилежне значення в цільовій мові. Цей метод застосовується, коли прямий або дослівний переклад не може адекватно передати суть або емоційний відтінок оригінального тексту через різницю в граматичних або культурних нормах між мовами.

Типовим прикладом антонімічного перекладу вважається додавання негації, наприклад:

(59) *Я знаю, що **перша Анна з'явилася вже тоді**, коли Ялівець став модним* (Прохасько Т. Б. НепрОсті, с. 6).

(60) *I know that **the first Anna didn't appear until** Ialivets had already become fashionable* (Prokhasko T. B. The UnSimple, с. 6).

Перекладач не змінює головне змістовне дієслово уривку, натомість додає до нього допоміжне дієслово у заперечувальній формі, але при цьому врівноважує зміст фрази за допомогою *until* («до того, як»), таким чином зберігаючи потрібний зміст повідомлення.

Інші приклади антонімічного перекладу можуть утворюватися за допомогою різних перекладацьких прийомів, майже завжди маючих заперечувальний чи стверджувальний характер. Часто для перекладу використовується прийом модуляції.

(59) ...як мудрі жінки стають наймудрішими, коли навчаться вчитися, а коли наймудріші пам'ятають тих, від кого перебирали досвід, **невимушено** роблячи його своїм... (Прохасько Т. Б. НепрОсті, с. 12).

(60) ...*how wise women become the wisest when they learn how to study; and how when the wisest remember those from whom they inherited experience, **voluntarily** making it their own...* (Prokhasko T. B. The UnSimple, с. 13).

Даний переклад є прикладом відтворення слова за допомогою його частково антонімічного, через свою заперечувальну форму, відповідника, при цьому ніяк не змінюючи граматичну свою граматичну форму та місце в реченні.

(59) *Якраз тоді Беда почав жити у панцернику, переїжджаючи з місця на місце, **але не переходячи межі певного кола**, центром якого був Ялівець* (Прохасько Т. Б. НепрОсті, с. 5).

(60) *Around this time Beda began living in an armored car, traveling from place to place **but always within a certain radius** of Ialivets* (Prokhasko T. B. The UnSimple, с. 5).

В даному випадку, дієслово з заперечувальною часткою було прибрано, натомість перекладач використав стверджувальну конструкцію, таким чином перекладаючи «не переходячи межі» як «залишаючись в межах».

(59) *Коли він перший рік прожив у своєму панцернику, то думав, що **не зможе забути жодної його дрібної деталі** до кінця життя* (Прохасько Т. Б. НепрОсті, с. 5).

(60) *After the first year of living in the armored car, he was sure that **he would remember its interior down to the tiniest detail** until the end of his life* (Prokhasko T. B. The UnSimple, с. 5).

Переклад залишає дієслово на місці, але замінює його на антонім, таким чином перекладаючи «не зможе забути» як «запам'ятає», зберігаючи суть оригінального повідомлення.

(59) *Від постійного тертя міді зі шкіри **ніколи не сходили** зелені плями* (Прохасько Т. Б. НепрОсті, с. 25).

(60) *The constant rubbing of the copper **marked** her skin with green stains **permanently*** (Prokhasko T. B. The UnSimple, с. 27).

Окрім перекладу головного дієслова шляхом підбору антоніма, також перекладається обставинний маркер речення, а саме «ніколи» відтворюється відповідно до нового контексту, як «постійно».

Також є поширеним антонімічний переклад за допомогою типових заперечувальних конструкцій в англійській мові:

(59) *Топоніміка здатна запровадити у блуд, але **нею можна** цілком **обійтися*** (Прохасько Т. Б. НепрОсті, с. 2).

(60) *Топоніми can lead one astray, but it is also perfectly possible **to rely on nothing more*** (Prokhasko T. B. The UnSimple, с. 2).

Або:

(59) *Тієї весни **багато хто** ходив нечуваними маршрутами і переносив **неймовірні** чутки* (Прохасько Т. Б. НепрОсті, с. 1).

(60) *That spring there was **no lack** of wanderers traveling by hitherto unheard-of roads and carrying fantastic rumors* (Prokhasko T. B. The UnSimple, с. 1).

Таким чином, можна побачити, що антонімічний переклад є простим, але багатогранним способом перекладу, який, відповідно до порівняльного аналізу цього твору літератури, все ж застосовується не так часто, як це можна побачити в інших прикладах, оскільки антонімічний переклад певною мірою спотворює оригінальну форму тексту, яку автор даного перекладу мав на меті зберегти найменш ушкодженою.

3.5. Аспекти перекладу національно специфічної лексики

Однією з головних функцій роману «НепрОсті» є демонстрація та ознайомлення читача з українською культурою в описовій формі. Завдяки цьому текст насичений національно специфічною лексикою, яка передає унікальні риси українського побуту, традицій, природи та історичного контексту. Національно специфічна лексика – це слова та вирази, що відображають культурні, історичні,

соціальні чи географічні особливості певної нації чи етнічної групи. Національно маркована лексика відображає національно-мовну картину світу певної нації, а також особливості економіки, географії, суспільного ладу, фольклору, літератури, усіх видів мистецтва, науки, побуту, звичаїв носіїв відповідної мови [32, с. 423]. Її переклад є одним із найскладніших завдань для перекладача, адже він не лише передбачає передачу значення слова, але й вимагає збереження культурного контексту та емоційного забарвлення, притаманного оригіналу. У процесі перекладу важливо знайти баланс між зрозумілістю для цільової аудиторії та автентичністю тексту, що часто потребує використання різних перекладацьких прийомів.

3.5.1. Реалії

Однією з найбільших категорій національно специфічної лексики є реалії. За О. Селівановою, реалії є лексико-семантичними одиницями, що позначають унікальні для певної культури явища, предмети чи поняття, які є національно специфічними і зазвичай не мають прямо еквівалента в інших мовах [26, с. 358]. Рекомендації щодо перекладу таких одиниць варіюються через їхню різноманітну природу, але думки більшості дослідників збігаються в тому, що основними перекладацькими прийомами в даному випадку виступають транскодування [10, с. 358], або описовий та адаптований переклад з додаванням пояснень [34].

Значну увагу автор роману «НепрОсті» приділяє реаліям природним, соціально-побутовим та етнографічним, хоча окремі приклади інших типів реалій в тексті також зустрічаються. Часто через відсутність прямого чи близького еквіваленту в мові перекладу, реалію можна перекласти описово:

(59) *Якраз тоді Беда почав жити у **панцернику**, переїжджаючи з місця на місце...* (Прохасько Т. Б. НепрОсті, с. 5).

(60) *Around this time Beda began living in an **armored car**, traveling from place to place...* (Prokhasko T. B. The UnSimple, с. 5).

Панцерник або панцирник це полісемантичний іменник, який походить від слова панцир, значення якого виражає його основну характеристику, а саме захищеність, броньованість [53]. В даному випадку, з контексту можна зрозуміти, що йдеться саме про броньований вид транспорту, що передано в перекладі за допомогою конкретизації та описового перекладу, визначаючи панцерник як буквально броньовану машину.

Описовий переклад також може застосовуватись при перекладі більш рідких, вузьких діалектних одиниць:

(59) *Гола жіноча спина закінчується широким чересом...* (Прохасько Т. Б. НепрОсті, с. 23).

(60) *A naked female back ends in a wide **leather belt*** (Prokhasko T. B. The UnSimple, с. 25).

Черес це старовинний широкий шкіряний пояс, чия назва розповсюджена серед вихідців з Прикарпаття [53]. Переклад здійснено описово, чітко розкриваючи основні властивості та суть описуваного об'єкту. Таким чином, не зважаючи на спрощене значення, англійський варіант може вважатись прийнятним функціональним еквівалентом, хоча й діалектна роль слова зникає в перекладі.

Через неможливість завжди знайти ідеальний відповідник, часто перекладачам приходится використовувати слова загально-побутового вжитку:

(59) *Спина виглядає майже трикутною – такі широкі **рамена** і вузька талія* (Прохасько Т. Б. НепрОсті, с. 23).

(60) *The back appears almost triangular – so broad are the **shoulders** and so narrow the waist.* (Prokhasko T. B. The UnSimple, с. 25).

Рамена це архаїстичний аналог слова плечі [53], якій було перекладено за допомогою стандартного часто вживаного номінатива. Що цікаво, незважаючи на неможливість рівноцінного перекладу архаїзму, перекладачеві вдається зберегти старовинний характер даного речення за допомогою інверсії у фразях “*so broad are the shoulders*”, “*so narrow the waist*”, дещо пафосне звучання яких характерне для старої літератури.

Наступна низка перекладів стосується використання засобів транскодування:

(59) *Тому спроектувала кілька будинків як гуцульські хати-гражди* (Прохасько Т. Б. НепрОсті, с. 18).

(60) *For this reason she designed several buildings in the style of the Hutsul grazhda* (Prokhasko T. B. The UnSimple, с. 19).

В даному випадку реалію гражди було перекладено за допомогою транскодування, причому з опущенням оригінального слова-маркера хати, що загалом не впливає на розуміння речення, оскільки з його контексту, ми знаємо, що гражда це різновид будівлі.

Іноді, транскодованого перекладу та оригінального контексту недостатньо для розуміння змісту перекладеної реалії. В такому випадку доречним є додання пояснення:

(59) *Входилося до міста справжніми воротами-розлогами, розсуваючи заворітници* (Прохасько Т. Б. НепрОсті, с. 18).

(60) *Entry to the town was through real Hutsul gates – rozlohy – with gate panels – zavorotnytsi that needed to be pushed aside* (Prokhasko T. B. The UnSimple, с. 19).

Як можна побачити, речення було значно поширене додатковими пояснюючими деталями, по-перше, маркером належності терміну до культури певної народності, а саме гуцулів. Саме слово розлоги було транскодовано, але після нього було додано пояснення щодо конструкції таких воріт, яке переходило в наступну реалію в реченні, а саме заворітници. Таким чином, застосовуючи описовий переклад та залишаючи оригінальні транскодовані слова автор не тільки зберігає українське звучання даних реалій, а також поясніє їхнє значення для аудиторії мови перекладу.

Приклад застосування культурного еквіваленту при відтворенні реалії можна побачити в наступному уривку:

(59) *Дорогою назад, за Арджелюджою, Анна зняла сорочку і **постоли** (карпатське взуття), лишилася в самих чоловічих гачах* (Прохасько Т. Б. НепрОсті, с. 24).

(60) *On the way back, just past Ardzheliudzha, Anna took off her shirt and **bast shoes** (неточний переклад), which left her in nothing but a pair of men's trousers* (Prokhasko T. B. The UnSimple, с. 26).

Постоли це українське взуття, розповсюджене найбільш у карпатських територіях, ключовою ознакою якого є те, що воно виробляється зі шкіри [55]. В якості еквіваленту, перекладач обрав реалію *bast shoes* (де *bast* позначає тип матеріалу деревинного походження), керуючись тим, що цей тип взуття дійсно був історично розповсюджений на території України та інших країн східної Європи. Не зважаючи на те, що функціонально реалія в перекладі підібрана правильно, і до цього є більш розповсюдженою в англійській мові, все одно оригінальне значення та особливість виготовлення взуття, про яке ідеться в українському тексті, було втрачено. Тут можна побачити використання реалії, яка є водночас описовим перекладом її іншомовного відповідника.

Переклад реалій є складним процесом, що здебільшого вимагає додаткового дослідження етимології та культурного контексту оригінального матеріалу. У деяких випадках завдання з'ясування точного значення є складним і, як наслідок, може призводити до некоректного перекладу.

(59) *...діти, стоячи на ньому, струшували з дерева осінні яблука. Здається, **сніжний калвін*** (Прохасько Т. Б. НепрОсті, с. 5).

(60) *...children climbed on it to shake the autumn apples off the high branches of the tree next to it. Apparently **white calvins*** (Prokhasko T. B. The UnSimple, с. 5).

У наведеному прикладі перекладач застосував техніку калькування, використовуючи засоби модуляції та транслітерації, начебто зберігаючи структуру назви й характеристики об'єкта. Проте під час пошуку назви *white calvin* знайти багато інформації не вдасться, імовірно, тому що в звичайна назва цього сорту яблук (про те, що це саме він, ми знаємо з контексту попереднього речення) в англійській мові це його оригінальна французька назва *Calville Blanc*

або *Calvill Blanc d'Hiver*. Таке викривлення перекладу могло бути спричинене тим, що в оригінальному тексті назва «сніжний кальвін» також не є точним написанням власної назви цього яблуневого дерева, тоді як оригінальна українська назва це «сніговий кальвіль», яка вже більш схожий на свій французький відповідник. Імовірно, це було навмисно зроблено автором, щоб надати цій назві діалектного характеру. Такі втрати справжнього значення не є критичними, проте вони яскраво демонструють складність процесу перекладу.

3.5.2. Діалектизми

Діалектизми – це позанормативні одиниці літературної мови, що мають діалектний характер, тобто є варіаціями нормативної лексики, зміненої під впливом територіальних та культурних розбіжностей [57, с. 147]. Використання діалектизмів вважається письменницьким стилістичним засобом, що надає додатковий культурний контекст мові та виокремлює специфічні ознаки зображених об'єктів і явищ. У художньому тексті діалектизм перестає бути простим мовним елементом і набуває додаткових смислових та естетичних відтінків. Він різко контрастує з літературною нормою, через що стає виразним та помітним. Вживання діалектизмів у мові персонажів або автора додає тексту експресії, виступаючи образними синонімами загальнонародних слів. Основна функція діалектизмів – створення емоційного колориту, стилізації мови твору та художньо-естетичної атмосфери, а також характеристика й самохарактеристика персонажів [52, с. 61].

Спірним є питання того, наскільки впливає втрата діалектних особливостей мовної одиниці при перекладі на якість та змістовність цього перекладу. Оскільки повні діалектні форми не можна перекласти повним абсолютним відповідником чи не завжди в мові доступні засоби відтворення принципів словотворення цих діалектизмів, вважається оптимальним використання нейтральної літературної лексики [9, с. 332] чи просторіч мови перекладу [11, с. 147]. З одного боку діалект протиставлений літературній мові,

а з іншого – окремі елементи діалекту переходять до сфери вживання літературної мови за посередництвом художніх текстів, унормовуючись або не унормовуючись у ній. Очевидно, що використання діалектизмів для передачі реалій створює певні труднощі при перекладі художнього тексту і, відповідно, становить практичний інтерес для дослідників перекладознавства [13, с. 176].

Типовим прикладом діалектизмів є слова загальноживаного характеру, які використовуються лише на окремій території. Проблематика перекладу цих одиниць більшою мірою виявляється в пошуку їхнього точного значення, де стає в пригоді використання як звичайних мовних словників, так і спеціалізованих, куди включені діалектні одиниці, за редакцією таких науковців як Б. Грінченко [55], Н. Хобзей [54] та ін.

В романі «НепрОсті» часто зустрічаються специфічні лексичні одиниці західноукраїнського походження, навмисно вжиті автором для надання відповідного колориту та вираження поваги до історичних традицій цих регіонів та значення західноукраїнської говірки.

(59) *А друге – нічого і так не мусиш запам'ятовувати, лапати насильно* (Прохасько Т. Б. НепрОсті, с. 6).

(60) *And second – you don't have to remember anything anyway, forcing yourself to **keep up*** (Prokhasko T. B. The UnSimple, с. 6).

Слово «лапати» на перший погляд здається розмовним відповідником дієслова «торкатись», в даному контексті є діалектним варіантом слів «хапати, ловити» [53], який має метафоричне контекстуальне значення, пов'язане з процесом мислення. Перекладач використав фразове дієслово *keep up* для збереження цього метафоричного значення, яке може позначати як фізично встигати кудись, так і слідувати за чимось думками.

Зазвичай діалектизми мають номінативне значення:

(59) *Він обмурував **невеличкий кавальчик** землі, засіяв його добірною дрібною однорідною травою* (Прохасько Т. Б. НепрОсті, с. 6).

(60) *He walled off a **scrap** of land and sowed it with a single variety of high-quality grass* (Prokhasko T. B. The UnSimple, с. 6).

Кавальчик або кавалок це діалектна варіація слова шматок [53], яка разом з ідентифікатором розміру в оригіналі натякає на використання конкретизованого відповідника *scrap*, характерною ознакою якого є саме невеликий розмір.

Діалектичність форми може проявлятися лише частково, через особливі традиції вимови та написання:

(59) *Лежати на своїх лежаках з мушель слимаків, курити опіум і штурхати босою ногою **шкляні** кулі* (Прохасько Т. Б. НепрОсті, с. 6).

(60) *He dreamed of living there in his old age: lying on his bed of snail shells, smoking opium, and rolling **glass** balls with his feet* (Prokhasko T. B. The UnSimple, с. 6).

Шкляний цей варіація написання слова скляний у карпатській говірці, нажаль, в перекладі цю особливість не було можливим відтворити. Інша форма цього слова також використовується в наступному прикладі:

(59) *Коли Анна принесла їм **збанок** на **зашклену** галерію,..* (Прохасько Т. Б. НепрОсті, с. 3).

(60) *Anna brought their **coffee** out onto the **glazed** veranda,..* (Prokhasko T. B. The UnSimple, с. 3).

Знову відтворення особливостей написання діалектичної форми неможливі. Інший приклад діалектизму в цьому речення це слово збанок, особливий вид посуду, яке в даному контексті передається більш нейтральним, загально зрозумілим словом, яке є лише опосередкованим відповідником, а саме в оригіналі говориться про посуд, а в перекладі про його вміст, змінюючи ракурс бачення події.

3.5.3. Міфоніми

У романі Тараса Прохаська «НепрОсті» гуцульські міфоніми відіграють ключову роль у створенні унікального світу, що поєднує реальність і міфологічне мислення. Ці міфоніми, що ґрунтуються на гуцульському фольклорі, включають

назви природних об'єктів, демонологічних істот, магічних обрядів та сакральних місць. Увівши міфоніми у текст, автор не лише збагачує мову роману локальним колоритом, але й створює особливий символічний простір, який занурює читача у традиційний світогляд Карпатського регіону, де міфологія є невід'ємною частиною повсякденного життя.

Саме слів, що позначають осіб з магічними здібностями, в тексті зустрічається небагато, але загалом вони зазвичай єднаються під єдиною назвою Непрості, яка стала також назвою всього роману. Перекладена вона за допомогою калькування частин слова, а саме префіксу та всього прикметника, і цікавим є те, що наголос слова залишається на тому самому місці. Інші назви людей з магічними здібностями в перекладі зазвичай перекладаються за допомогою функціональних еквівалентів або описового перекладу.

Щоб продемонструвати результати цього підходу, подивимося на наступне речення:

(59) *Дві жінки – віжлунка і гадерниця – обмили Анну і загорнули її в кольорові ліжники* (Прохасько Т. Б. НепрОсті, с. 9).

(60) *Two women—a seeress and a snake-charmer—washed Anna and wrapped her in colorful blankets* (Prokhasko T. B. The UnSimple, с. 10).

Відповідно до тлумачення в словнику (хобзей), термін віжлунка позначає особу, що може передбачувати майбутнє, а гадерниця – та, хто замовляє від укуса гадюк або має владу над ними. Обидві назви є діалектними міфологічними формами, які хоча й було б доречно перекласти за допомогою транскодування, але до яких також можна підібрати функціональні відповідники. *Seeress* в англійській мові позначає пророка, який має ті самі здібності, що описує оригінал, а *snake-charmer* це описовий переклад відповідно до особливостей функціонування персонажу. Таким чином, не запозичує форму слів з оригіналу, а шукає функціональні відповідники, які були б зрозумілі аудиторії мови перекладу без додавання суттєвого іншомовного контексту. Однак не всі параметри подібних термінів можна відтворити правильно підібраним відповідником:

(59) ...вчив його колись *непростий-гадер* і дав цілу в'язанку шкірок вужів (Прохасько Т. Б. НепрОсті, с. 26).

(60) ... *he was once taught by an Unsimple snake-charmer, who gave him a whole bundle of snakeskins* (Prokhasko T. B. The UnSimple, с. 28).

Переклад виокремленого терміну зберігає ту ж саму форму, що й попередньому випадку використання цього слова, але з цього контексту можна було зрозуміти, що категорія роду слова в англійській мові зберігається лише частково, завдяки займеннику, що використовується в реченні.

3.6. Переклад усталених конструкцій як аспект адаптації до цільової мови

Переклад усталених конструкцій є одним із найбільш складних аспектів перекладацької діяльності, оскільки такі вирази часто мають специфічне культурне, контекстуальне або стилістичне забарвлення. Усталені конструкції, до яких належать ідіоми, фразеологізми, прислів'я, сталі вирази та кліше, рідко мають прямі еквіваленти в іншій мові. Тому перекладач повинен знаходити баланс між буквальним перекладом і адаптацією, щоб передати значення, образність і емоційний вплив оригіналу. Основними прийомами при перекладі усталених конструкцій є модуляція, калькування, заміна на культурний еквівалент, адаптація або пояснювальний переклад.

(59) *Себастьян сам наважився порушити традицію сім'ї, за якою дітям показувалося місця, пов'язані з родинною історією у п'ятнадцятирічному віці* (Прохасько Т. Б. НепрОсті, с. 1).

(60) *Sebastian had decided on the bold step of breaking with his family's tradition of showing the children important places from family history when they turned fifteen* (Prokhasko T. B. The UnSimple, с. 1).

Подібний приклад словотворення в контексті утворення прикметнику, що вказує на вік описаної особи чи об'єкта, є типовим для української мови, але його аналог в англійській суттєво відрізняється, як порядком слів у фразі, так і тим,

що конструкція “*at the age of [number]*” або “*[number] years old*” залишається саме набором слів, а не єдиною одиницею. В даному випадку перекладачем було вирішено застосувати модуляцію, переробивши складний прикметник на цілу підрядну конструкцію, яка в англійській мові звучить більш природно.

(59)...*мені не зле від такої залежності, але хочу знати – що в мені чие: що Францове, що мамине, що Непростих, що від Ялівця, а що моє...* (Прохасько Т. Б. НепрОсті, с. 5).

(60) ... *it's not something that makes me feel bad, this dependence, but I want to know which parts of me belong to whom: which belong to Franz, which to my mother, which to the Unsimple, which to Ialivets, and which are mine...* (Prokhasko T. B. The UnSimple, с. 6).

В першому прикладі знов застосовується модуляція з конкретизацією, перехід від стану до фактору впливу чогось на цей стан, для цього безособовий вираз, характерний для української мови, було перероблено в особове речення з підрядною конструкцією. Стосовно другого прикладу в реченні, в українській мові часто зустрічаються займенникові конструкції, зрозумілі та широко вживані в розмовній мові, але які при перекладі калькуванням на англійську не звучать природно і скоріше заплутають читача. В таких випадках неможливо уникнути додавання та пояснення, уточнюючи іменниками та дієсловами те, що в оригіналі позначають займенники або що взагалі випущено з тексту.

(59) *Навіть про будову світу він намагався викласти так, щоб Анна завжди пам'ятала, що про те чи інше їй **вперше сказав тато*** (Прохасько Т. Б. НепрОсті, с. 8).

(60) *Even about the structure of the world he tried to speak in such a way that she would always remember that **it had been her father who had first told her about this or that*** (Prokhasko T. B. The UnSimple, с. 9).

Загально прийнятним способом перекладу фраз, де акцентується важливість дій чи ролі певної особи або об'єкту, є конструкція “*it it [subject] who/that [verb]...*”. Подібна трансформація речення у складно підрядне, виокремлюючи дію в додаткове речення, підсилює акцент на цьому персонажі

або об'єкті. Незважаючи на її поверхневу ускладненість, це одна з типових сталих конструкцій в англійській мові, яку варто застосовувати. До цього можна навести інший приклад подібної граматичної трансформації, який включає поширення конструкції з запереченням, що також типова для англійської мови:

(59) *Стріляєш не ти, а рельєф.*

Думає не голова, а тіло.

Долітає не куля, а думка (Прохасько Т. Б. НепрОсті, с. 42).

(60) *It is not you who shoots, but the contour of the landscape.*

It is not the head that thinks, but the body.

It is not the bullet that hits, but the thought. (Prokhasko T. B. The UnSimple, с.49).

В даному випадку, незважаючи на втрату обірваності та різкості оригінальних речень, повторення такої будови все одно створює ефект репетитивності та добре передає атмосферу уривку.

Важливим для перекладача є знання сталих фраз, таких як кліше або штампи, узагальнена функція яких бути стилістично забарвленими засобами мови, закріпленими у колективній свідомості носіїв даної мови як стійкі, готові до вживання і тому найбільш «зручні» способи для вираження певного мовного змісту, що має експресивне і образне навантаження [24, с. 59]. Оскільки подібні конструкції особливо важливі своїм значенням, аніж формою, то перекладачеві треба шукати природний відповідник в мові перекладу, що зберігав би значення, але при цьому звучав натурально до читача, коли зв'язок між сказаним і адресатом у мові перекладу приблизно той самий, як і зв'язок, встановлений між висловленням і отримувачем у мові оригіналу [4, с. 22].

(59) *Але нічого не вийшло* (Прохасько Т. Б. НепрОсті, с. 20).

(60) *But it was useless* (Prokhasko T. B. The UnSimple, с. 23).

Негативна конструкція була відтворена за допомогою стверджувальної, типової для англійської розмовної та літературної мови.

(59) *Бо інакше було б ніяк* (Прохасько Т. Б. НепрОсті, с. 20).

(60) *There was no other way* (Prokhasko T. B. The UnSimple, с. 23).

Переклад українських конструкцій з займенником «як, ніяк» завжди відбувається через англійську конструкцію з іменником *way*.

(59) *Час від часу* сходили до ріки попиту води (Прохасько Т. Б. НепрОсті, с. 24).

(60) *From time to time* they went down to the river to take a drink (Prokhasko T. B. The UnSimple, с. 28).

Іноді форма кліше в українській та англійській мовах збігаються, в такому випадку відбувається часткове або повне калькування їхньої структури.

Таким чином, переклад усталених конструкцій та кліше потребує від перекладача творчого підходу та глибокого розуміння культурних особливостей обох мов, а також володіння значним читацьким досвідом літератури обох мов, щоб чітко розуміти значення та контекст використання тих чи інших конструкцій.

3.7. Вправи на виокремлення та застосування перекладацьких трансформацій

Перекладачеві важливо не лише вивчати теорію перекладу, але й практично опанувати перекладацькі трансформації, адже саме вони забезпечують гнучкість і точність у процесі адаптації тексту до цільової мови. Теоретичні знання дають базове розуміння принципів перекладу, типів трансформацій та їхнього застосування, однак реальні перекладацькі завдання вимагають уміння адаптувати ці знання до конкретного контексту. Кожен текст унікальний за стилем, змістом та культурними реаліями, тому перекладач має швидко і творчо реагувати на виклики, що виникають у роботі. Наприклад, заміна синтаксичної конструкції або адаптація культурно специфічних елементів не завжди очевидна без практичного досвіду.

Застосування трансформацій у реальних умовах допомагає перекладачеві розвивати професійну інтуїцію, підвищує якість його роботи та дозволяє зберігати не лише зміст, а й стилістичну цілісність тексту. Таким чином,

поєднання теорії та практики перекладу є ключовим для формування висококваліфікованого спеціаліста.

Вправа 1. Пошук та ідентифікація перекладацьких трансформацій: прочитати уривок тексту та його переклад, виокремити перекладацькі трансформації граматичної, лексичної та семантичної категорії, проаналізувати використані перекладацькі прийоми.

1) *Вечори вони починали завчасу. Ходили у теплих осінніх плащах найдальшими закапелками серед ще не заселених вілл. Бавилися, що то не їхнє місто. Її руку він тримав у своїй кишені. Вони йшли, одночасно роблячи крок тою ногою, до якої так міцно була притиснена нога іншого, що відчувалися хвилі м'язових скорочень, а стегнові суглоби смішно терлися. Їй дуже подобалося, що все так просто. Що її любить той, кого любить вона. Вона вперше переживала радість того, що вранці не треба йти геть. Вона розказувала йому щось із того, що було, коли його ще не було, і дуже любила, як він розказував про те, якою він її знає. Вранці вони довго снідали на балконі медом, квасним молоком, розмоченими у вині сухими грушками, намоченими у молоці підсмаженими сухарями, різними горіхами.*

2) *They began their evenings early. They walked in warm autumn coats along the remotest streets among the as-yet-uninhabited villas. They pretended that this was not their town. He held her hand in his pocket. They walked, simultaneously taking a step with the leg to which the leg of the other was pressed so tightly that at times their muscles would contract and their hip joints would rub together in a funny way. She liked it that things were so simple. That the one she loved loved her. For the first time she felt the joy of not having to clear out in the morning. She told him things from the time before he had appeared, and she loved to hear him speak about how he knew her. In the mornings they spent a long time on the balcony breakfasting on honey, sour milk, dried pears soaked in wine, fried biscuits dipped in milk, nuts of various kinds.*

Вправа 2. Переклад онімної лексики. Визначення оптимальних варіантів перекладу назв: транскодування, визнаний переклад.

- 1) *Себастьян, Франциск, Стефанія, Лукач, Анна Ялівцьвська, родина Орликів, Адріан ван Остаде, святий Антоній;*
- 2) *Ялівець, Опреса, Темпа, Підпула, Шеса, Менчул, Петрос, Говерла, Африка, Мала Азія, Грузія, Карпати, Чорне Море, Чорногора, Гуцульщина, Східна Галичина.*

Вправа 3. Переклад реалій та діалектизмів. Використовуючи словник, перекласти речення з реаліями.

- 1) *Дві жінки – віжлунка і гадерниця – обмили Анну і загорнули її в кольорові ліжники.*
- 2) *Засніжені Непрості курили файки і дивилися на Фархауль в Марамароських Альпах за долиною Білої Тиси.*
- 3) *Всередині було порожньо – напроти маленького столика (з одною шуфлядою) на дуже високих ногах стояв зручний фотель, оббитий парусиною.*
- 4) *Франц запакував фільм у капшук і вийшов за місто, щоб спалити його, викинути в прірву або втопити у буркуті.*
- 5) *Звідти приносив свіжу бринзу, перекинувши, наче коромисло з відрами, бартку з прив'язаними бербеницями через плече.*

Узагальнюючи, вправи для тренування навичок використання перекладацьких трансформацій є ключовим етапом підготовки перекладачів, адже вони дозволяють ефективно застосовувати теоретичні знання на практиці. Завдяки таким вправам, як аналіз текстів, моделювання перекладів, адаптація культурно специфічних елементів і робота з усталеними конструкціями, перекладачі розвивають інтуїцію та гнучкість у виборі відповідних трансформацій залежно від контексту. Це сприяє формуванню здатності

адекватно передавати зміст, стиль та культурний колорит текстів цільовою мовою. Таким чином, інтерактивні та творчі завдання не лише покращують технічні навички перекладачів, а й дозволяють їм впевнено працювати з різноманітними жанрами та стилями.

ВИСНОВКИ

Переклад є важливим інструментом міжкультурної комунікації, який сприяє збереженню та популяризації літературного надбання різних народів. Він дозволяє не лише передати зміст тексту, але й відкрити для іншої культури унікальні особливості мислення, мови та традицій. Однак процес перекладу ускладнюється значними мовними, граматичними та культурними відмінностями між мовами, особливо такими, як українська та англійська. Ці відмінності зумовлюють необхідність використання перекладацьких трансформацій для збереження точності, стилістичної цілісності та емоційного впливу тексту, що є центральною темою цього дослідження.

Українська та англійська мови належать до різних мовних сімей, що обумовлює їхню значну дистантність та суттєві структурні відмінності. Ця дистантність виявляється у фонетичних, граматичних, лексичних та синтаксичних особливостях. Українська мова є синтетичною, з багатою системою відмінків, розвиненою морфологією та гнучким порядком слів. Англійська ж є аналітичною мовою, де граматичні зв'язки між словами здебільшого виражаються через допоміжні слова і фіксований порядок слів. Крім того, такі категорії англійської мови, як артиклі, герундій чи система аспектів, не мають прямих аналогів в українській, що потребує адаптації при перекладі. Ці відмінності ускладнюють процес перекладу, вимагаючи від перекладача не лише лінгвістичної майстерності, але й розуміння культурного контексту, щоб забезпечити адекватність та природність тексту цільовою мовою.

Проблема еквівалентності є центральною у теорії перекладу, оскільки перекладач повинен зберегти основний зміст, стиль, емоційне забарвлення та культурну специфіку тексту оригіналу, адаптуючи його до норм цільової мови. Повна еквівалентність між мовами часто недосяжна через лексичні, граматичні, стилістичні та культурні відмінності, що вимагає застосування перекладацьких трансформацій. Для вирішення цієї проблеми дослідники запропонували численні класифікації перекладацьких стратегій, прийомів та трансформацій.

Наприклад, Ж.-П. Віне та Ж. Дарбельне виділили стратегії прямого й обхідного перекладу, що включають такі прийоми, як калькування, транспозиція та модуляція. П. Ньюмарк створив детальну класифікацію перекладацьких прийомів та процедур, урахувавши багато нюансів та підходів до перекладацького процесу. І. Корунець та В. Карабан розробили детальні класифікації, які розглядають перекладацькі трансформації з точки зору лексичних, граматичних і культурних змін, а О. Селіванова побудувала свою класифікацію на значенні впроваджених змін для змісту та розуміння тексту, відповідно до їхньої семантичної або формальної ролі.. Усі ці підходи взаємопов'язані, оскільки стратегія перекладу визначає вибір прийомів, а ті, у свою чергу, реалізуються через конкретні трансформації. Таким чином, еквівалентність досягається через комплексний підхід, що враховує багатогранність тексту та специфіку мовного й культурного контексту.

Проведене дослідження підтвердило, що перекладацькі трансформації є незамінним інструментом при перекладі літературних текстів, особливо між мовами, які належать до різних мовних сімей. Аналіз прикладів перекладу роману Тараса Прохаська «НепрОсті» англійською мовою дозволив виявити ключові типи трансформацій, які застосовував перекладач, а також оцінити їхню ефективність з точки зору передачі змісту, стилю та культурної специфіки.

У роботі було визначено, що через лексичні, граматичні, синтаксичні та культурні відмінності між мовами використання перекладацьких трансформацій є необхідним для досягнення адекватності перекладу. Зокрема:

1) Лексичні трансформації (генералізація, конкретизація, модуляція) були використані для передачі значень слів, які не мають прямих еквівалентів у мові перекладу.

2) Граматичні трансформації (транспозиція, зміна порядку слів, компенсація) дозволяли адаптувати структуру речень до норм англійської мови, зберігаючи їхню функціональність.

3) Культурні трансформації (адаптація реалій, пояснення через примітки) сприяли збереженню національної специфіки тексту, що є особливо важливим для літератури з вираженим локальним колоритом.

Особливу увагу було приділено перекладу специфічної авторської лексики, національно маркованих одиниць, реалій та діалектизмів. Аналіз засвідчив, що ефективно використання трансформацій допомагає уникнути втрат смислового та стилістичного навантаження.

Теоретичне значення роботи полягає у деталізації класифікацій перекладацьких трансформацій та їхнього практичного застосування. Практична цінність дослідження полягає у можливості використання його результатів для підготовки перекладачів, розробки вправ та методик з удосконалення перекладацьких навичок.

Загалом, дослідження підкреслило, що перекладач, працюючи над літературними текстами, повинен поєднувати теоретичні знання з практичними навичками, враховуючи стилістичні та культурні особливості обох мов, що забезпечує успішну міжкультурну комунікацію.

Я, Смолянїнова Валерія Анатоліївна, своїм підписом засвідчую, що моя дипломна робота «Аналіз перекладацьких трансформацій при перекладі з української на англійську (на прикладах авторської лексики)» виконана з дотриманням усіх вимог до наукової етики та поваги до інтелектуальних надбань, самостійно та індивідуально. Під час написання роботи я дотримувалась принципів академічної доброчесності та несу відповідальність за порушення загальноприйнятих правил цитування.

SUMMARY

The master thesis considers on peculiarities translation transformations in the process of translating from Ukrainian into English, found in the fiction novel “The UnSimple” by Taras Prokhasko and its English translation by U. Blacker.

The relevance of the present work is determined by the focus of modern translation studies on the need to develop effective approaches to overcoming language barriers and ensuring high quality translations, in particular in cases where languages have significant grammatical, lexical and stylistic differences, thus making the appearance of translation transformations inevitable.

The purpose of the study was formed within the framework of its relevance. It consisted of the systematic analysis of excerpts from the English translation of T. Prokhasko’s novel “The UnSimple”, the description of effective translation techniques used in the translated text, and the development of typical exercises for teaching the specifics of implementing translation transformations.

The primary objectives of the research defined a series of research tasks involving the following: to provide the definition of the main concepts of the study (linguistic distance, translation, translation transformation, translation technique); 2) to consider the problem of the influence of the language difference factor on translation, to identify the main structural differences between Ukrainian and English; 3) to define the principles of literary translation and the concept of translation transformation, and to elaborate on existing classifications; 4) to analyse the text of the novel “The UnSimple” by Taras Prokhasko and its English translation, to identify and systematise translation transformations; 5) to analyse the specificity and effectiveness of using various translation techniques on specific examples; 6) to propose types of exercises for developing translation skills when translating texts from Ukrainian into English.

The present paper concentrates on the translation transformations occurring in the process of translation from Ukrainian into English, revealed in the Ukrainian novel “The UnSimple” by Taras Prokhasko, and the translation techniques used by the translator U. Blacker to reproduce them in the English language.

Methodological base of the study covers the following research methods, which made it possible to fulfil the set scientific tasks: 1) method of inductive and deductive analysis and synthesis for theoretical generalisation, identification of patterns and drawing conclusions; 2) the method of continuous sampling to select relevant material; 3) the method of operation, classification and systematisation for systematising the identified translation transformations and translation techniques used; 4) comparative analysis to evaluate the effectiveness and correctness of the use of certain translation transformations in the translation from Ukrainian into English.

Translating texts from one language into another is a multifaceted process that involves not only conveying meaning but also adapting style, cultural features and grammatical structures to the requirements of the target language. In the context of growing globalisation and intercultural contacts, the quality of translation has become an important factor in ensuring effective communication. In particular, literary translation between Ukrainian and English, which belong to different language families, requires a translator to have a deep understanding of language systems and the ability to apply translation transformations.

The scientific paper rests on recent research in translation studies, where the research attention is paid to the problem of application of translation transformations in order to achieve the needed level of equivalence of translation. The problem of equivalence is central to the theory of translation, as the translator must preserve the main meaning, style, emotional colouring and cultural specificity of the original text while adapting it to the norms of the target language. E. Nida introduces the concept of 'dynamic equivalence', the essence of which focuses on conveying the same meaning and emotional impact in the translated text, rather than strict adherence to the form of the source language. He emphasises that 'the translator must ensure an equivalent effect so that the recipients' reaction is essentially similar to that of the original addressees'. Similarly, M. Baker notes that equivalence is not a fixed concept, but varies at different levels, such as word, sentence and text levels, where contextual and cultural factors play a key role. She argues that achieving equivalence often requires the adaptation of language structures to conform to the norms of the target language.

P. Newmark, in his turn, distinguishes between ‘semantic equivalence’, where accuracy to the source text is considered a priority, and ‘communicative equivalence’, which focuses on the naturalness of the translation for the target audience.

The further studies deplore on the concept of unattainability of full translation equivalence due to lexical, grammatical, stylistic and cultural differences, which requires the use of translation transformations. The broad definition of the term “translation transformation” is a change in form, appearance, functions and essential properties of the language unit, which can be located on any structural level of the translated material. These are deliberate modifications applied to the source text to achieve a meaningful and coherent translation.

It should be noted, that there is a great variety of approaches to classifying translation transformations, based on their functional means, focusing on how they alter the linguistic structure, or according to the result, which addresses the specific changes introduced into the target text. Researchers have proposed numerous classifications of translation strategies, techniques and transformations. For example, J.-P. Vinet and J. Darbelnet have identified direct and oblique translation strategies, which include such techniques as calquing, transposition and modulation. P. Newmark created a detailed classification of translation techniques and procedures, taking into account many nuances and approaches to the translation process. I. Korunets and V. Karaban have developed detailed classifications that consider translation transformations in terms of lexical, grammatical and stylistic changes, and O. Selivanova has based her classification on the significance of the changes introduced for the meaning and understanding of the text, according to their semantic or formal role. All of these approaches are interrelated, as the translation strategy determines the choice of techniques, and these, in turn, are implemented through specific transformations. Thus, equivalence is achieved through a comprehensive approach that takes into account the multifaceted nature of the text and the specifics of the linguistic and cultural context.

The study gives special attention to the analysis of translation transformations presented in the given texts, namely certain types of lexical and grammatical areas where these changes tend to occur and the evaluation of the effectiveness level of methods used by the translator. To understand the translation context, it is necessary to take into account the characteristics of the work: its subject matter, genre, target audience, author's style, historical and cultural realities, and the functional purpose of the text. Without this knowledge, the analysis of translation transformations can lose its accuracy and depth, because the choice of transformation becomes clear only within a specific situation in the text.

The present research is based on analysing the translation techniques used by the translator U. Blacker in translating the novel “The UnSimple” by the Ukrainian author T. Prokhasko. Speaking about the peculiarities of the text structure, the novel has a non-linear narrative, which allows the author to experiment with time and space. As a result of this narrative method, the text almost lacks dialogues and a global coherent narrative; instead, the text is full of descriptive paragraphs, including descriptions of nature and everyday life, symbolism and hidden metaphors. A feature of the author's style is the frequent use of realities, dialectisms, archaisms, and the author's own vocabulary and interpretation of well-known names and terms.

The following part of the study concentrates on certain types of lexical and grammatical areas where changes tend to occur, and the evaluation of the effectiveness level of methods used by the translator. Among the aspects that are discussed are the following: 1) the reproduction of syntactic structures from the original text into English and the presence of inevitable changes, corresponding to the differences between languages, influencing the emotional impact of the original text; 2) peculiarities of translating onomastic vocabulary through the means of transcoding, as well as the necessity of translator's commentary in order to make the text more understandable to the target audience; 3) the phenomenon of antonymous translation as an inevitable change in the process of translating from Ukrainian into English, the specifics of its impact on the preservation of the original tone of the text; 4) the specifics of working with culturally marked units, among which are realias (which require conducting

additional research about their exact meaning in order to render them correctly in the target language), dialectisms (the difficulty of preserving their specific features in the target language), and another kind of special lexical units, characteristic for this particular novel, namely mythonyms and the distinctively free choice of approach to translating them; 5) inevitable changes in translation of stable expressions as a way to domesticate the text without losing the meaning of the original.

From the findings of the following analysis part, we may conclude, that various kinds of translation transformations occur throughout the text, caused by different peculiarities of the original text's language structure, style and author's vocabulary. The paper has determined that, due to lexical, grammatical, syntactic and cultural differences between languages, the use of translation transformations is necessary to achieve adequate translation. In particular: 1) lexical transformations (generalisation, specification, modulation) were used to convey the meanings of words that do not have direct equivalents in the target language; 2) grammatical transformations (transposition, reordering, compensation) allowed us to adapt the structure of sentences to the norms of the English language while maintaining their functionality; 3) cultural transformations (adaptation of realias, explanations through notes) contributed to the preservation of the national specificity of the text, which is especially important for literature with a pronounced local culture aspect. In many examples we noticed the combined nature of the used transformations, which proves that certain translation procedures are not attributed to specific situations or contexts, and various translation techniques can be used together in order to either preserve the original form with the means of another language, or adapt it to the target audience for better understanding of the idea that author was meaning to deliver.

The study underlines that a translator, working on literary texts, should combine theoretical knowledge with practical skills, taking into account the stylistic and cultural peculiarities of both languages, which ensures successful intercultural communication. To that, important is to be familiar with different strategies and methods of translation, in order to understand which way is more efficient for achieving the final goal of

understandable translation, that has a balanced ratio of preserved originality and adaptation changes, necessary for the final text to be comprehensible.

The research gives special attention to the importance of translators training, namely developing the basic skills of identifying, classifying and reproducing different types of translation transformations. It is important for a translator not only to study translation theory but also to master translation transformations in practice, as they ensure flexibility and accuracy in the process of adapting a text to the target language. Theoretical knowledge provides a basic understanding of translation principles, types of transformations and their application, but real-life translation tasks require the ability to adapt this knowledge to a specific context. Applying transformations in the process of translating existing literature helps translators develop their professional intuition, improves the quality of their work, and allows them to preserve not only the meaning but also the stylistic integrity of the text. The present research suggests involving various practical exercises in translation training curriculum. The recommendations on some types of translational exercises have been offered: a series of typical exercises to develop the ability to identify and classify the transformations in given abstracts of the texts, as well as translating specific vocabulary such as onomastic words or realias. Exercises to train the use of translation transformations are a key stage in the training of translators, as they allow them to apply theoretical knowledge in practice effectively. Through such exercises as text analysis, translation simulation and adaptation of culturally specific elements, translators develop intuition and flexibility in choosing appropriate transformations depending on the context.

Further study may lead to research of translational strategies, either domestication, or foreignization, used in translations of works of Ukrainian literature into English.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Актуальні проблеми теорії і практики сучасного перекладу : монографія / Є. Бабенко, С. Амеліна, Н. Білоус ; за заг. Ред. С.М. Амеліної. Київ : Центр навчальної літератури, 2020. 470 с.
2. Антонюк Г. Д., Балашова Т. В., Ткачів М. М. Способи відтворення синтаксичних конструкцій при перекладі з англійської мови на українську. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*: серія «Філологія». Острог : Вид-во НаУОА, 2023. Вип. 19(87). С. 20–25.
3. Ахмедова Е. В. Стратегії і методи англо-українського перекладу засобів мовного втілення еталонів художніх порівнянь. *Вісник ХНУ імені ВН Каразіна*. Сер. : Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов. Вип. 91. 2020. 14 с.
4. Баландіна Н. Ф. Прагматичні кліше з погляду теорії перекладу. *Мовознавство*, Полтава, 2015, 3. С. 12-22.
5. Вербич С. О. Сучасна українська онімна лексика: функціональний аспект. *Вісн. НАН України*, 5, 2008. С. 54-60.
6. Замковий М., Гасюк Н. Порівняльний аналіз словотвору прислівників англійської та української мов. *Філологічні студії та перекладознавчий дискурс* (м. Івано-Франківськ, 14 березня 2024 року). Івано-Франківськ : Редакційно-видавничий відділ ЗВО «Університет Короля Данила», 2024. С. 65-67.
7. Калимон Ю. О., Воробель М. М., Юрко Н. А. Власні назви в ролі загальних в англійській та українській мовах: порівняльний аспект. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*: серія «Філологія». Острог : Вид-во НаУОА, 2024. Вип. 21(89). С. 85–88.
8. Калюжна Л. Б. До проблеми творчого підходу в перекладацькій діяльності. *Актуальні проблеми сучасного перекладознавства : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції* / Гол. Ред.

- О. О. Селіванова. Черкаси : Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, 2018. С. 53–55.
9. Карабан В.І., Мейс Дж. Переклад з української мови на англійську мову. Вінниця: Нова Книга, 2003. 608 с.
10. Карабан, В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Вінниця: Нова Книга, 2004. 576 с.
11. Кияк Т.Р. Теорія та практика перекладу (німецька мова) / Кияк Т.Р., Огуй О.Д., Науменко А.М. – Вінниця : Нова книга, 2006. 586 с.
12. Ковалик І. І. Вчення про словотвір (словотворчі частини слова). Львів : Видавництво Львівського університету. 2004. 286 с.
13. Козачук А.М. Англomовний переклад української діалектної лексики як чинник стильової трансформації тексту. *Міжнародна наукова конференція*, Київ, 2013. С. 173-178.
14. Коптілов В.В. Теорія і практика перекладу. Київ: Юніверс, 2003. 164 с.
15. Корунець І.В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад) : підручник / І.В. Корунець. – 5-те вид., виправ. і допов. – Вінниця: Нова Книга, 2017. 448 с.
16. Корунець І. Порівняльна типологія англійської та української мов. Вінниця: Нова книга, 2003. 464 с.
17. Кравченко Т. М., Пагутяк Юлія. Структурні особливості перекладу інфінітивних конструкцій англійської мови на українську. *Міжнародний науковий журнал «ОСВІТА І НАУКА»*. Випуск 24(1) 2018. С. 131-135.
18. Лобода В. А, Перекладацькі трансформації: дефінітивний характер та проблема класифікації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія. 2019 № 43 Том 4. С. 72-74
19. Нечипоренко М. Ю. Переклад української художньої літератури в сучасному соціально-культурному контексті. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія: Філологія. Соціальні комунікації, Том 31 (70) № 4 Ч. 3 2020. С. 50-56.

20. Ольховська А. С. Специфіка вживання англійських артиклів при перекладі з української мови на англійську. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету*. Серія: педагогіка. Вип. 2. 2010. С. 120-126.
21. Полюжин М. М., Максимчук Н. М., Омельченко Л. Ф. Теорія і практика перекладу з англійської мови на українську: посібник / Полюжин М. М., Максимчук Н. М., Омельченко Л. Ф. Київ : УМК ВО. 1991. 96 с.
22. Полюк І. С., Бондар Л. В. Закономірності та особливості процесу письмового перекладу текстів різних жанрів. 2006. [Електронний ресурс]. URL: https://nmetau.edu.ua/file/07_polyuk.pdf (дата звернення: 16.11.2024)
23. Притиченко Г. В. Сучасні тенденції у перекладознавстві та їх вплив на роботу перекладача. *Молодий вчений*, 12(100), 2021. С. 222–225.
24. Прохватило Ю. В. Проблеми перекладу штампів і кліше у сучасному перекладознавстві. *Мова і світ: сучасні тенденції викладання іноземних мов у вищій школі: матеріали регіон. Наук.-метод. Конф.*, 20–21 лют. 2013 р. – Дніпропетровськ: Біла К. О., 2013. С. 59-61.
25. Ребрій О. В. Сучасні концепції творчості у перекладі : монографія. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 376 с.
26. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2011. 844 с.
27. Селіванова О. О. Світ свідомості в мові. Монографічне видання / О. О. Селіванова. Черкаси : Чабаненко Ю., 2012. 488 с.
28. Селіванова О.О. Проблема диференціації перекладацьких трансформацій. *Нова філологія*. 2012. № 50. С. 201–208.
29. Сітко А. В., Вилущак А. В. Проблема виокремлення перекладацьких трансформацій в українському перекладознавстві. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія. 2023 № 62 Том 2. С. 117-120.

30. Статкевич Л. П., Корж-Ікаєва Т. Г. Особливості перекладу дієприкметника і герундія в українській та англійській мовах. *Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка*. Серія: Філологічні науки (мовознавство). № 14, 2020. С. 167-172.
31. Стефанців Є. Р., Бойчук В. М. Компаративний аналіз словотвору прикметників англійської та української мов. *Студентські наукові дискусії поза форматом : матеріали XI Міжнародної наукової конференції* (м. Івано-Франківськ, 11 квітня 2024 року). Івано-Франківськ : Редакційновидавничий відділ ЗВО «Університет Короля Данила». 2024. С. 416-418.
32. Стоянова Т., Шевченко А. Особливості перекладу україномовного культурно-специфічного тексту англійською мовою. *Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського*, 31. 2020. С. 419–434.
33. Стріха, Максим. Український художній переклад: між літературою і націєтворенням. – К.: Факт–Наш час, 2006. 344 с.
34. Теорія і практика перекладу. Французька мова [Текст] : підручник для студ. Ін-тів і фак. Іноземних мов / О. І. Чередниченко, Я. Г. Коваль. – К. : Либідь, 1995. 319 с.
35. Baker, Mona. In *Other Words: A Course Book on Translation*. London and New York: Routledge. 2018, 370 p.
36. Berman, Antoine. *The Experience of the Foreign: Culture and Translation in Romantic Germany*. Albany: SUNY Press, 1992.
37. Chai X, Bao J. Linguistic distances between native languages and Chinese influence acquisition of Chinese character, vocabulary, and grammar. *Front Psychol.* Vol. 13, 2023. DOI: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.1083574> (дата звернення: 14.11.2024)
38. Chiswick B. R., Miller P. W. Linguistic distance: a quantitative measure of the distance between English and other languages. *J. Multiling. Multicult. Dev.* 26, 2005. P. 1–11.

39. Crowley T., Bown C. An Introduction to Historical Linguistics. USA : OUP USA, 2010. 376 p.
40. Jordan, C. Definition of translation, translation strategy, translation procedure, translation method, translation technique, translation transformation. *InterConf*, (42), 2021, pp. 473-485. DOI: <https://doi.org/10.51582/interconf.19-20.02.2021.049>
41. Karamysheva I. D. Contrastive Grammar of English and Ukrainian Languages : Textbook ; Second edition , revised / Iryna Karamysheva – Vinnytsia Nova Knyha Publishers , 2012. 320 p .
42. Lefevere, André. Translation, Rewriting, and the Manipulation of Literary Fame. London: Routledge, 1992. 176 p.
43. Lychuk S. V. Translation as a form of literary relationship of Ukraine during its independence (2000–2013). *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія: Філологія. Журналістика. Том 32 (71) № 1 Ч. 2 2021. 274-280 с.
44. Nida, Eugene Albert. Toward a Science of Translating: With Special Reference to Principles and Procedures Involved in Bible Translating. Brill Archive, 1964, 331 p.
45. Newmark, P. Approaches to Translation. Oxford: Pergamon Press, 1981. 213 p.
46. Newmark, P. A Textbook of Translation. Hertfordshire: Prentice Hall, 1988. 292 p.
47. Pliushch B. O. Exploring indirect translation: Ukrainian literature as test case. *Science and Education a New Dimension*. Philology, IV(23), Issue: 100, 2016. 23-26 p.
48. Routledge Encyclopedia of Translation Studies / ed. By M. Baker, G. Saldanha. Third edition. | London ; New York, NY : Routledge, 2019. : Routledge, 2019. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315678627> (дата звернення: 13.11.2024)

49. Van der Slik F. W. P. Acquisition of Dutch as a Second Language: The Explanative Power of Cognate and Genetic Linguistic Distance Measures for 11 West European First Languages. *Studies in Second Language Acquisition*. 32(3), 2010. P. 401–432. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0272263110000021>
(дата звернення: 15.11.2024)
50. Venuti, Lawrence. *The Translator's Invisibility: A History of Translation*. London: Routledge, 1995. 336 p.
51. Vinay, J. –P., Darbelnet, J. L. *Comparative stylistics of French and English: a methodology for translation*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins Publishing, 1995. 358 p.
52. Zaytseva, V., Kodenchuk, K. Hutsulism-mythonyms in Taras Prohasko's novel "The UnSimple". *Journal "Ukrainian sense"*, (2), 2022», pp. 59-65.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

53. Академічний тлумачний словник української мови. <http://sum.in.ua/>.
54. Гуцульська міфологія : етнолінгв. слов. / Наталя Хобзей; НАН України, Ін-т українознав. ім. І. Крип'якевича. – Львів: [б.в.], 2002. 215 с.
55. Словарь української мови = Словарь украинского языка : [у 4 т.] / збір. ред. журн. "Киевская Старина" ; упоряд., з дод. влас. матеріалу Б. Грінченко. - [Репр. відтворення вид. 1907-1909 рр.]. - Київ : Вид-во АН УРСР, 1958 - 1959.
56. Словник української ономастичної термінології / уклад. Бучко Д.Г., Ткачова Н.В. – Харків: Ранок-НТ, 2012. 256 с.
57. Українська мова : енциклопедія / редкол.: Русанівський В.М. (співголова), Тараненко О.О. (співголова), Зяблюк М.П. та ін. – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Вид-во «Укр. енциклопедія» ім. М.П. Бажана, 2004. 824 с.

58.Assembly. Cambridge Dictionary. URL:
<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/assembly>. (дата
звернення: 18.11.2024)

СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ

- 59.Прохасько Т. НепрОсті. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2002. 184 с.
60.Prokhas'ko T. The UnSimple. *Ukrainian Literature*, 3, 2007 / translator U.
Blacker. 1-68 pp.